

**Briuselis, 2025 m. vasario 20 d.
(OR. en)**

6385/25

**AGRI 64
AGRIFIN 15
AGRIORG 21
AGRISTR 10
ENV 95
POLCOM 34**

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2025 m. vasario 20 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2025) 75 final
Dalykas:	KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI Žemės ūkio ir maisto produktų gamybos vizija Ateities kartoms patrauklaus ūkininkavimo ir žemės ūkio maisto produktų sektoriaus kūrimas bendromis jėgomis

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2025) 75 final.

Pridedama: COM(2025) 75 final

Bruselis, 2025 02 19
COM(2025) 75 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Žemės ūkio ir maisto produktų gamybos vizija
Ateities kartoms patrauklaus ūkininkavimo ir žemės ūkio maisto produktų sektoriaus
kūrimas bendromis jėgomis**

Turinys

1. Ateities kartoms patrauklaus ES ūkininkavimo ir maisto produktų gamybos sektoriaus kūrimas bendromis jėgomis	2
2. 2040 m. vizija ir tikslai: dabarties ir ateities kartoms patraukli, konkurencinga, tvari ir teisinga žemės ūkio maisto produktų sistema	5
3. Klestintį žemės ūkio maisto produktų sektorių kurti padedančių atsakomųjų politikos veiksmų numatymas bendromis jėgomis	6
3.1. Patrauklaus sektoriaus, kuriame užtikrintas deramas gyvenimo lygis ir išnaudojamos naujos galimybės gauti pajamų, kūrimas	6
3.2. Pasaulinių iššūkių akivaizdoje konkurencingas ir atsparus sektorius	11
3.3. Žemės ūkio maisto produktų sektoriaus parengimas ateities iššūkiams ir jo darnos su gamta užtikrinimas.....	18
3.4. Maisto branginimas ir skatinimas sudaryti tinkamas gyvenimo bei darbo sąlygas gyvybingose kaimo vietovėse	21
4. Palankios aplinkos sukūrimas: siekis Europos žemės ūkio maisto produktų ekonomiką grįsti moksliniais tyrimais, inovacijomis, žiniomis ir įgūdžiais	25
5. IŠVADA.....	28

1. ATEITIES KARTOMS PATRAUKLAUS ES ŪKININKAVIMO IR MAISTO PRODUKTŲ GAMYBOS SEKTORIAUS KŪRIMAS BENDROMIS JĖGOMIS

Ūkininkavimas ir maisto produktų gamyba labai svarbūs europinei gyvensenai. Gilias tradicijas turintys mūsų maisto produktų gamybos ir mėgavimosi maistu būdai formavo bendruomenes, kultūras ir kraštovaizdžius, kurių visumą vadiname Europa.

Ūkininkavimas ir maisto produktų gamyba, įskaitant žuvininkystę, – strateginiai Sąjungos sektoriai, aprūpinantys 450 milijonų europiečių saugiu kokybišku maistu ir atliekantys svarbų vaidmenį užtikrinant pasaulinį apsirūpinimo maistu saugumą. Niinistō pranešime¹ maisto produktų gamybos sektorius pripažįstamas vienu iš svarbiausių siekiant užtikrinti esminių paslaugų teikimą piliečiams. Pagal bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP) teikiama Sąjungos parama itin svarbus Europos projekto elementas yra dėl svarių priežasčių. Europos apsirūpinimo maistu saugumas, maisto sauga ir apsirūpinimo maistu savarankiškumas – nediskutuotina būtinybė. Tą patvirtina ir Europos Sąjungos piliečiai: 94 proc. naujausioje „Eurobarometro“ apklausoje dalyvavusių piliečių pritaria tam, kad svarbu užtikrinti, jog maisto tiekimas ES visada būtų stabilus².

Maisto produktų gamyba prisideda ir prie mūsų konkurencingumo. Žemės ūkio maisto produktų sistema, kurios ramsčiai – ES bendroji rinka ir joje veikiančių įmonių, jų veiklos aprėpties, masto ir gamybos metodų įvairovė, 2022 m. sukūrė daugiau kaip 900 mlrd. EUR pridėtinės vertės ir užtikrino apie 30 milijonų žmonių užimtumą³ (tai sudarė apie 15 proc. viso užimtumo Europos Sąjungoje). ES kaip didžiausios pasaulyje žemės ūkio maisto produktų eksportuotojos prekybos perteklius bėgant metams nuolat didėja ir 2023 m. pasiekė 70 mlrd. EUR⁴. Kita vertus, padėtis, be kita ko, žvejybos ir akvakultūros produktų, aliejinių augalų sėklų ir baltyminių kultūrinių augalų tiekimo srityse kitokia – šiose srityse ES labai priklauso nuo importo.

Ūkininkavimas ir maisto produktų gamyba yra labai svarbūs siekiant išlaikyti kaimo ir pakrančių vietovių bendruomenių gyvybingumą ir ekonominę gerovę. Kaimo vietovėse, kurios užima 75 proc. ES teritorijos, gyvena 25 proc. ES gyventojų, taigi jos – neatskiriama Europos tapatybės dalis⁵. Kaimo ir pakrančių vietovių gyvybingumas labai padeda kovoti su depopuliacija ir sudaryti tinkamas sąlygas pasilikti.

Ūkininkavimas ir žvejyba – tai darbas su gamta. Ūkininkai ir žvejai yra gamtos sargai, Europos atsparumo laidas, labai svarbi **sprendimo**, padedančio užtikrinti mūsų gamtos, dirvožemio, vandens, oro, biologinės įvairovės, vandenynų ir klimato apsaugą bei atsparumą, **dalis**. Ūkininkai, žvejai ir maisto tvarkymo įmonės yra **novatoriai ir verslininkai**. Inovacijos atveria kelią naujiems verslo modeliams ir kuria naujus vertės šaltinius, todėl žemės ūkio maisto produktų sistemos pertvarka duoda naudos tiek ūkininkams ir žvejams, tiek gamtai ir padeda didinti konkurencingumą.

Tačiau savo apsirūpinimo maistu savarankiškumo niekada neturėtume laikyti duotybe. Atlaikydamas pandemijos ir didelių gamybos išteklių kainų sukeltus

¹ Niinistō, S. „Safer together – Strengthening Europe’s Civilian and Military Preparedness and Readiness“, 2024.

² Europos Komisija. 2025 m. „Eurobarometro“ apklausa „[Europeans, Agriculture and the CAP](#)“ (2025 m. sausio mėn.).

³ Eurostatas. „[Key figures on the European food chain – 2024 edition](#)“ (europa.eu), 2024. Su žemės ūkio sektoriumi susiję užimtumo duomenys yra 2020 metų.

⁴ Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas. „[Monitoring EU agri-food trade. Developments in 2023](#)“, 2024 m. kovo mėn.

⁵ Eurostatas. „[Urban-rural Europe - introduction](#)“, tinklalapis „[Statistics Explained](#)“, žiūrėta 2025 m. vasario mėn.

sukrėtumus, žemės ūkio maisto produktų sektorius pademonstravo nepaprastą atsparumą. Tačiau spaudimas, patiriamas dėl geopolitinės įtampos, išliekančių pastarojo meto krizių pasekmių ir pražūtingo ekstremalių meteorologinių reiškinių bei aplinkos būklės blogėjimo poveikio, ir struktūrinių tendencijų padariniai kelia grėsmę šio svarbaus sektoriaus gyvybingumui ir ES strateginiam savarankiškumui.

Žemės ūkio maisto produktų sektoriuje šiuo metu vyksta struktūriniai sunkumų keliantys pokyčiai, be kita ko, veriasi didelė spraga tarp ūkininkavimo veiklos masto ir senėjančios ūkininkų bendruomenės. Tik apie 12 proc. ES ūkininkų yra jaunesni nei 40 metų⁶. Nors vienam žemės ūkyje dirbančiam asmeniui tenkančios pajamos pastaraisiais dešimtmečiais didėjo, jos tebėra daug mažesnės už vidutines pajamas likusioje ekonomikos dalyje⁷, o tai daro tiesioginį poveikį ūkininkų pragyvenimui ir trukdo jiems investuoti, planuoti ir diegti inovacijas. Tai tebėra pagrindinis pastarojo meto ES ūkininkų telkimosi veiksnys.

Nors ūkininko karjera domisi daug jaunuolių ir kai kurie iš jų sėkmingai dalyvauja klestinčių šeimos ūkių veikloje, esama daug sunkumų ir kliūčių. Keletas iš veiksnių, dėl kurių ūkininkavimas gali tapti vis nepatrauklesnis ateities kartoms, yra labai neaiškios pajamų perspektyvos, sudėtingi teisės aktų reikalavimai, galintys virsti gniuždančia biurokratine našta, menkas pelningumas, stabdantis investicijas, krizes patirti linkusi gamyba, demografiniai pokyčiai, atotrūkis tarp lyčių, galimybių gauti pagrindines paslaugas stoka kai kuriose kaimo vietovėse ir šios profesijos sunkumai. Bendras žemės ūkio maisto produktų sektoriaus veiklos poveikis dažnai prisideda prie didelio spaudimo aplinkai ir klimatui, o gamta savo ruožtu lemia ūkininkų galimybes užtikrinti būsimą gamybą. Daugumą iš šių sunkumų patiria tiek žvejybos ir akvakultūros sektoriaus pirminiai gamintojai, tiek visas žemės ūkio maisto produktų sektorius.

Tai, kad profesinė Europos ūkininkų ateitis atrodo neaiški ir netvirta, pastaruoju metu lėmė plataus masto protestus Europos Sąjungoje. Atsižvelgiant į tai, labai svarbu, kad **ES pripažintų mūsų gyvenimui ir pragyvenimui gyvybiškai svarbų ūkininkų vaidmenį, atgaivintų šios profesijos konkurencingumą ir padidintų jos patrauklumą, kad ūkininkai galėtų klestėti, diegti inovacijas ir duoti daugiariopos naudos mūsų visuomenei – šiandien, rytoj ir 2040 m.** Tai dar svarbiau atsižvelgiant į būsimą plėtrą ir dėl jos žemės ūkiui ir ūkininkams dabartinėse ir būsimose ES valstybėse narėse kilsiančius iššūkius bei atsirasiančias galimybes.

Šiame komunikate išdėstoma 2040 m. ir vėlesnio laikotarpio Europos žemės ūkio maisto produktų sistemos vizija ir pateikiamos ES veiksmų gairės, kuriomis siekiama užtikrinti, kad **visa politika atitiktų šią viziją** ir būtų pritaikyta prie naujų realijų. Daugelyje sričių tikslams pasiekti reikės geriau suderinti nacionalinę ir ES politiką. Ši vizija taip pat padės įgyvendinti pavyzdinę visa apimančią ES konkurencingumo kelrodžio iniciatyvą, kurios tikslas – didinti ES konkurencingumą⁸. Be to, bus parengtas **Vandenynų paktas**, kuriuo bus nustatyta sistema, leisianti išnaudoti didelę ES jūrų ir pakrančių teritoriją apsirūpinimo maistu saugumui didinti, kartu išsaugant žvejybos sektoriui reikalingus gamtos išteklius ir inovacijomis didinant konkurencingumą. Komisija taip pat parengs 2040 m. žvejybos ir akvakultūros sektoriaus viziją, padėsiančią užtikrinti ilgalaikį šio

⁶ Eurostatas. „*Farmers and the agricultural labour force - statistics*“, tinklalapis „*Statistics Explained*“, žiūrėta 2025 m. vasario mėn.

⁷ Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas. Tinklalapis „*EU Farm Economics Overview*“, žiūrėta 2025 m. vasario mėn.

⁸ Europos Komisija (2025). „*ES konkurencingumo kelrodis*“, COM(2025) 30 final.

sektorius konkurencingumą ir tvarumą, kurti darbo vietas ir spręsti aktualiausias poveikį žvejybos bendruomenei darančias problemas.

Rengiant šį komunikatą remtasi įvairia strategine informacija, visų pirma strateginiu dialogu dėl žemės ūkio ateities ES⁹, taip pat Draghi¹⁰, Lettos¹¹ ir Niinistö¹² pranešimais. Jis taip pat grindžiamas ES valstybių ir vyriausybių vadovų išvadomis¹³, Belgijos pirmininkaujamos Tarybos išvadomis dėl žemės ūkio ateities (2024 m.) ir 2024 m. Tarybos išvadomis dėl BŽŪP ateities. Be to, remtasi Europos Parlamento, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto ir Regionų komiteto nuomonėmis ir rezoliucijomis.

Atsakomieji politikos veiksmai sutelkiami į **keturias pagrindines prioritetines sritis**. Komunikate nubrėžiamos **darbo kryptys**, rodančios, kaip, laikantis įtraukimo ir bendradarbiavimo principų, bus formuojamos šios politikos iniciatyvos. Veiksmų šiose prioritetinėse srityse rezultatai labai priklausys nuo svarbių pagalbinių elementų, būtent nuo reglamentavimo sistemos, darančios poveikį ūkininkams ir visai žemės ūkio maisto produktų vertės grandinei, **supaprastinimo** ir nuo **inovacijų**, padedančių vykdyti tvarią pertvarką.

Naujas darbo būdas: pasitikėjimo didinimas ir dialogo mezgimas

Patirtis rodo, kad tam tikros su maistu ir žemės ūkiu susijusios temos gali labai skaldyti visuomenę ir kad pasiekti bendrą jos sutarimą labiau tikėtina taikant įtraukius metodus. Todėl ši vizija grindžiama nauju darbo būdu, kurio esmė – didinti pasitikėjimą ir stiprinti dialogą visoje žemės ūkio maisto produktų sistemoje tiek ES, tiek visame pasaulyje.

Pirmieji žingsniai jau žengti užmezgus strateginį dialogą ir jo dalyviams vieningai susitarus dėl tam tikrų rekomendacijų. Tačiau šis dialogas turi būti palaikomas ir smulkesniu mastu, nuolat vietos ir regionų lygmenimis visoje Europoje veiksmingiau bendraujant su ūkininkais, maisto grandinės subjektais ir pilietine visuomene ir įsiklausant į jiems rūpimus klausimus ir jų idėjas. Be to, siekiant užtikrinti prasmingesnę ir veiksmingesnę dalyvavimą formuojant būsimą politiką, reikės peržiūrėti esamus ES lygmens dialogo ir bendradarbiavimo su suinteresuotaisiais subjektais skatinimo mechanizmus, **tokius kaip dabartinės pilietinio dialogo grupės**. Kurti įtraukią politiką Komisijai padės naujoji **Europos žemės ūkio ir maisto valdyba**¹⁴ – ji teiks strategines konsultacijas ir skatins formuoti naują įvairių žemės ūkio maisto produktų grandinės subjektų dialogo kultūrą. Be to, keistis informacija visiems atitinkamiems subjektams ir toliau padės **ES BŽŪP tinklas**, o galimybę prasmingai į politines diskusijas įtraukti jaunuosius piliečius ir ūkininkus suteiks **metiniai jaunimo politikos dialogai**.

⁹ [„Strateginis dialogas dėl žemės ūkio ateities ES. Bendra ūkininkavimo ir apsirūpinimo maistu sistemos perspektyva Europoje“](#), 2024.

¹⁰ Draghi, M. [„The future of European competitiveness“](#), 2024 m. rugsėjo mėn.

¹¹ Letta, E. [„Much more than a market. Speed, Security, Solidarity. Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens“](#), 2023.

¹² Niinistö, S. [„Safer together – Strengthening Europe’s Civilian and Military Preparedness and Readiness“](#), 2024.

¹³ 2024–2029 m. Europos Vadovų Tarybos strateginė darbotvarkė, 2022 m. Versalio deklaracija, 2023 m. Granados deklaracija ir 2024 m. Budapešto deklaracija.

¹⁴ [Aukšto lygio patariamoji grupė](#), kurią sudaro 30 organizacijų, atstovaujančių trijų kategorijų suinteresuotiesiems subjektams: ūkininkų bendruomenei, kitiems maisto tiekimo grandinės subjektams ir pilietinei visuomenei, įskaitant tokias sritis kaip aplinka ir klimatas, gyvūnų gerovė ir vartotojų klausimai.

Galiausiai Komisija ir toliau palaikys **nuolatinį dialogą su visomis kitomis ES institucijomis ir įstaigomis**, visų pirma Europos Parlamentu ir ES Taryba, Regionų komitetu ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, taip pat pagrindinėmis tarptautinėmis organizacijomis ir partneriais. Kad būtų užtikrinta **veiksminga šios vizijos įgyvendinimo stebėseną**, Komisija visoms ES institucijoms reguliariai praneš apie pažangą, padarytą siekiant sėkmingai vykdyti įvairias iniciatyvas.

2. 2040 M. VIZIJA IR TIKSLAI: DABARTIES IR ATEITIES KARTOMS PATRAUKLI, KONKURENCINGA, TVARI IR TEISINGA ŽEMĖS ŪKIO MAISTO PRODUKTŲ SISTEMA

2040 metais Sąjunga turi būti vieta, kurioje užtikrintos sąlygos visame mūsų žemyne klestėti įvairiausiems ūkininkavimo ir maisto produktų gamybos būdams. Vieta, kurioje ūkininkavimas yra patrauklus ateities kartoms, o žemės ūkio maisto produktų sektorius yra konkurencingas, atsparus, parengtas ateities iššūkiams ir teisingas.

Šio strateginio sektoriaus ateitis priklauso nuo Sąjungos ir jos valstybių narių gebėjimo sudaryti tinkamas sąlygas sukurti:

- **patrauklų ir nuspėjamą žemės ūkio maisto produktų sektorių, kuriame ūkininkai uždirba tiek, kad galėtų klestėti**, ir tai patraukia ateities kartas¹⁵ toliau gaminti visiems įperkama ir vartotojų poreikius atitinkantį maistą; kuriame sudarytos palankios sąlygos jo subjektams išnaudoti savo verslumo potencialą, pasitelkiant įvairius pajamų šaltinius ir įgūdžius, leidžiančius pasinaudoti inovacijų, technologijų ir žaliosios pertvarkos teikiamomis galimybėmis; kuriame tinkamai atlyginama už aplinkai arba vandens, dirvožemio ar oro kokybei naudingas ekosistemines paslaugas, tokias kaip tos, kuriomis pasižymi augantis ekologinės gamybos sektorius; kuriame sąžiningu maisto grandinės veikimu užtikrinama, kad su pertvarka susijusi našta ir išlaidos būtų teisingai paskirstytos visos grandinės subjektams;
- **žemės ūkio maisto produktų sektorių, kuris yra konkurencingas ir atsparus stiprėjančios pasaulinės konkurencijos ir sukrėtimų akivaizdoje** (tai priklauso nuo ES gebėjimo įvairinti savo prekybos ryšius, taip atveriant naujų šiam sektoriui aktualių eksporto galimybių ir mažinant kritinę priklausomybę); kuriame taikoma sistema ir vykdomi pasauliniai veiksmai leidžia ūkininkams vienodomis sąlygomis konkuruoti pasaulyje ir padeda mažinti vidaus biurokratijos našta bei didinti sektoriaus atsparumą, kad jis pajėgtų ne tik atlaikyti sukrėtimus ir po jų atsigauti, bet ir taikytis prie pokyčių bei transformuotis; kuriame ES toliau padeda užtikrinti pasaulinį apsirūpinimo maistu saugumą ir rūpinasi partnerystės ryšių mezgimu visame pasaulyje;
- **žemės ūkio maisto produktų sektorių, kuris yra parengtas ateities iššūkiams ir veikia pagal planetos išgales**, t. y. sektorių, kuriame ir ūkininkavimas, ir maisto produktų gamyba padeda siekti ES klimato srities tikslų, išlaikyti gerą dirvožemio būklę ir vandens bei oro švarą ir apsaugoti bei atkurti Europos biologinę įvairovę; kuriame visos maisto grandinės subjektai drauge padeda

¹⁵ Krzysztofowicz, M., Rudkin, J., Winthagen, V. ir Bock, A. „*Farmers of the future*“, EUR 30464 EN, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas, 2020, ISBN 978-92-76-26331-9, doi:10.2760/5237, JRC122308.

siekti šių rezultatų ir dalijasi su pertvarka susijusia rizika; kuriame visos žemės ūkio maisto produktų sistemos grandys yra geriau pasirengusios atlaikyti klimato kaitos, biologinės įvairovės nykimo ir taršos poveikį, tvariau naudoti gamtos išteklius ir veikti laikantis bendros sveikatos koncepcijos;

- **žemės ūkio maisto produktų sektorių, kuriame branginamas maistas ir skatinama sudaryti tinkamas darbo bei gyvenimo sąlygas ir užtikrinti, kad kaimo ir pakrančių vietovės, įskaitant atokiausius regionus, būtų gyvybingos ir gerai sujungtos;** kuriame kaimo vietovių gyventojams sudarytos tinkamos sąlygos pasilikti; kuriame maisto, teritorijos, sezoniškumo, kultūros ir tradicijų sąsaja puoselėjama kaip neatskiriama europinės gyvensenos dalis; kuriame ES išlieka pasaulinė lyderė maisto inovacijų ir maisto saugos srityse, o maistas yra įperkamas piliečiams; kuriame psichikos sveikatos klausimas yra ne tabu, o sudedamoji socialinės paramos ūkininkams ir darbuotojams sistemos dalis; kuriame gyvenimo ir darbo sąlygos į šią profesiją pritraukia daugiau moterų bei jaunimo ir garantuoja darbuotojų teisių apsaugą ūkiuose ir visoje maisto vertės grandinėje.

Galiausiai, siekiant įgyvendinti šią viziją, labai svarbu, kad Europos žemės ūkio maisto produktų sistema investuotų į **mokslinius tyrimus, žinias, įgūdžius ir inovacijas** ir išnaudotų jų galią skatinti pokyčius.

3. KLESTINTI ŽEMĖS ŪKIO MAISTO PRODUKTŲ SEKTORIŲ KURTI PADEDANČIŲ ATSAKOMŲJŲ POLITIKOS VEIKSMŲ NUMATYMAS BENDROMIS JĖGOMIS

Įgyvendinti šią viziją galima tik toliaregiškais nuosekliais atsakomaisiais politikos veiksmais, sutelktais į pagrindinį klausimą: kaip sukurti žemės ūkio maisto produktų sistemą, kuri būtų tvari ekonominiu, socialiniu ir aplinkosauginiu atžvilgiais ir dėl to patraukli dabarties ir ateities kartoms, konkurencinga, parengta ateities iššūkiams ir teisinga?

3.1. Patrauklaus sektoriaus, kuriame užtikrintas deramas gyvenimo lygis ir išnaudojamos naujos galimybės gauti pajamų, kūrimas

Prieš daugiau nei 60 metų ES įsipareigojo užtikrinti deramą žemės ūkiu besiverčiančios bendruomenės gyvenimo lygį. Šis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 39 straipsnyje nustatytas įsipareigojimas tebėra toks pat svarbus kaip tada. Nepaisant įdėtų pastangų, vienam darbuotojui tenkančios bendros pajamos iš žemės ūkio vidutiniškai tebėra daug mažesnės už vidutinį darbo užmokestį visoje ekonomikoje (2023 m. jos sudarė apie 60 proc. vidutinio darbo užmokesčio)¹⁶.

Ūkininkai nenori priklausyti nuo viešosios paramos, bet dėl šiai profesijai būdingo nepastovumo ir dėl rinkos disbalanso ji dažnai jiems būtina. Numatydami įvairias deramo gyvenimo lygio užtikrinimo priemones, **turime kliautis visais pajamų šaltiniais:** rinkos pajamomis, viešąja parama, taip pat diversifikuotais ir naujais papildomais pajamų šaltiniais.

¹⁶ [Europos Komisija. Žemės ūkio maisto produktų duomenų portalo tinklalapyje „Darbo vietos ir ekonomikos augimas kaimo vietovėse“ pateikti ūkininkų pajamų, palyginti su darbo užmokesčiu likusioje ekonomikos dalyje, duomenys \(žiūrėta 2025 m. vasario mėn.\).](#)

Sąžininga ir teisinga maisto grandinė

Visų pirma ūkininkai turi gauti **daugiau pajamų iš rinkos**, kad galėtų investuoti į savo ūkių parengimą ateities iššūkiams ir jų atsparumo didinimą. Tam būtina ištaisyti šiuo metu maisto grandinėje egzistuojantį disbalansą, kurio esmė ta, kad dėl nesąžiningo pajamų, rizikos ir išlaidų naštos paskirstymo dažnai neproporcingai nukenčia pirminiai gamintojai. **Sisteminis ūkininkų vertimas produktus parduoti mažesnėmis už savikainą kainomis nebus toleruojamas.**

Pirmieji žingsniai siekiant perbalansuoti pozicijas ir sudaryti palankesnes sąlygas tinkamai užtikrinti taisyklių, kuriomis kovojama su nesąžiningos prekybos praktika, vykdymą jau žengti – tai Komisijos 2024 m. gruodžio 9 d. priimti pasiūlymai¹⁷. Šie pasiūlymai sustiprins gamintojų poziciją derantis dėl sutarčių bei jas sudarant ir geriau apsaugos ūkininkus nuo nesąžiningos prekybos praktikos.

Be to, kelios valstybės narės nustatė nacionalines taisykles, kuriomis siekiama spręsti produkcijos pardavimo mažesnėmis už savikainą kainomis problemą, tačiau tai gali lemti skirtingų metodų taikymą bendrojoje rinkoje. Vertinant dabartines taisykles, bus nuodugniai ištirta nesąžiningos prekybos praktika ir pagal strateginio dialogo dalyvių rekomendaciją peržiūrėtos nacionalinės taisyklės. Tuo remdamasi Komisija pasiūlys papildomų iniciatyvų, iš kurių visų pirma paminėtina Direktyvos dėl nesąžiningos prekybos praktikos peržiūra, kurios tikslas – **įtvirtinti principą, kad ūkininkai neturėtų būti verčiami produktus nuolat parduoti mažesnėmis už gamybos sąnaudas kainomis**, taip pat BRO reglamento peržiūra atsižvelgiant į pasiūlymus dėl BŽŪP po 2027 m.

Kartu, kaip pasiūlė strateginio dialogo dalyviai, turi būti stiprinama ūkininkų padėtis vertės grandinėje – jie turi būti raginami burtis į kooperatyvus ir (arba) asociacijas, kad galėtų mažinti išlaidas, didinti efektyvumą ir užsitikrinti geresnes kainas rinkoje. Šiuo atžvilgiu ūkininkai jau remiami pagal BŽŪP.

Dar vienas svarbus elementas siekiant didinti pasitikėjimą ir sąžiningumą yra **skaidri informacija** apie išlaidų ir maržų susidarymą bei pasidalijimą maisto grandinėje. Komisija toliau didins skaidrumą maisto grandinėje, pavyzdžiui, naujasis **ES žemės ūkio maisto produktų grandinės stebėjimo centras** rengs ir skelbs su kainodara maisto grandinėje susijusius rodiklius, padedančius priimti sprendimus dėl tolesnių veiksmų. Tos priemonės taip pat turėtų padėti užtikrinti ilgalaikį maisto ir gėrimų sektoriaus MVI, itin paveiktą pastarojo meto infliacijos, konkurencingumą.

Sąžingesnė ir tikslingesnė viešoji parama

Siekiant užtikrinti, kad ūkininko profesija visoje ES išliktų patraukli ir ateities kartoms, **labai svarbi išlieka pagal BŽŪP teikiama viešoji parama ūkininkų pajamoms**. BŽŪP tiesioginės išmokos ir toliau atlieka labai svarbų vaidmenį ūkių lygmeniu remiant ir stabilizuojant pajamas iš žemės ūkio – 2020 m. šios išmokos sudarė vidutiniškai 23 proc. ūkių pajamų¹⁸.

¹⁷ Neseniai pasiūlytais **Bendro rinkų organizavimo (BRO) reglamento** pakeitimais siekiama sustiprinti gamintojų poziciją derantis dėl žemės ūkio produktų tiekimo sutarčių ir jas sudarant, paskatinti ūkininkų bendradarbiavimą ir sumažinti kainų pokyčių poveikį galutinei kainai. Geriau apsaugoti ūkininkus nuo nesąžiningos prekybos praktikos mums turėtų padėti ir pagal **Direktyvą dėl nesąžiningos prekybos praktikos** pasiūlytos naujos tarpvalstybinio vykdymo užtikrinimo taisyklės.

¹⁸ Europos Komisija (2023). *Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „2023–2027 m. laikotarpio BŽŪP strateginių planų santrauka: bendros pastangos ir kolektyvinis užmojis“*.

Remiantis siekį plėtoti **plataus užmojo toliaregišką ES žemės ūkio politiką**, būsimuose daugiametės finansinės programos pasiūlymuose nustatysima ateities BŽŪP bus paprastesnė ir tikslingesnė. Ja bus užtikrinta aiškesnė pusiausvyra tarp reguliuojamosios ir paskatomis grindžiamos politikos, darančios poveikį ūkininkams.

Be to, Komisija pripažįsta, kad viešąjį BŽŪP įvaizdį paveikė nuomonė, kad išmokos kai kuriose teritorijose paskirstomos nepakankamai sąžiningai.

Todėl ateityje pagal BŽŪP teikiama parama apskritai bus labiau sutelkta į **aktyviai** maisto produktų gamybą užsiimančius ūkininkus, ekonominį ūkių gyvybingumą ir mūsų aplinkos išsaugojimą. Nustatant šį principą reikėtų apsvarstyti ir galimybę pirmenybę teikti žemės ūkio produktų, labai svarbių ES strateginiam savarankiškumui ir atsparumui, gamybai.

Kaimo vietovių socialinę struktūrą formuoja gamtos apsaugą ir pragyvenimą užtikrinantys smulkieji ir vidutiniai ūkininkai. Jiems turėtų būti sudarytos sąlygos ūkininkauti nepatiriant pernelyg didelės administracinės naštos. Atsižvelgdama į jų dydį, Komisija apsvarstys galimybę didinti **paprastesnių pajamų rėmimo priemonių**, grindžiamų supaprastinta sąlygų ir kontrolės sistema, patrauklumą ir plėsti jų naudojimą.

Parama turėtų toliau būti skiriama **tiems ūkininkams, kuriems jos reikia labiausiai**, dėmesį sutelkiant į vietovių, kuriose esama gamtinių kliūčių, ūkininkus, jaunuosius bei naujus ūkininkus ir mišriuosius ūkius.

Atsižvelgiant į skirtingas struktūros ir sektorių realijas valstybėse narėse, bus apsvarstyta galimybė platesniu mastu taikyti **tokias priemones kaip proporcingas išmokų mažinimas ir jų dydžio apribojimas**. Be to, visi ūkininkai turėtų ir toliau turėti galimybę naudotis tokiomis priemonėmis kaip išmokos už ekosistemines paslaugas (šios išmokos bus racionalizuotos ir supaprastintos), parama investicijoms ir krizių bei rizikos valdymo priemonėms.

Remiantis įgyta su dabartiniais BŽŪP strateginiais planais susijusia patirtimi, **būtina dar labiau supaprastinti BŽŪP politikos įgyvendinimą**. Esami sunkumai reikalauja strategiškesnio požiūrio.

Būsima laikotarpio po 2027 m. BŽŪP bus grindžiama pagrindiniais politikos tikslais ir tiksliniais politikos reikalavimais, o už šių tikslų įgyvendinimo būdą labiau atsakys ir atsiskaitys valstybės narės.

Lankstumo bus suteikta ir ūkininkams – jie turės daugiau galios formuoti prie jų ūkių ir aplinkybių labiau pritaikytą ūkininkavimo praktiką. Bus supaprastinta dabartinė paramos sąlygų sistema. Ūkininkai teigiamai reagavo į ekologinių sistemų, pagal kurias jiems atlyginama už ekosisteminių paslaugų teikimą, neįeinantį į privalomus reikalavimus, įvedimą. Būsimą BŽŪP Komisija grįs **nebe sąlygomis, o paskatomis**.

Naudojimas inovacijų teikiama vertingomis galimybėmis

Ūkininkai savo esybe yra novatoriai ir verslininkai. **Jaunieji ūkininkai nori būti inovacijų šaukliai**. Ūkininkams ir žvejams veriasi naujos galimybės gauti pajamų iš papildomų šaltinių, susijusių su neutralaus poveikio klimatui ir gamtai palankia ekonomika.

Konkretūs pavyzdžiai – **augantis ekologinės gamybos sektorius ir plintanti agroekologinio ūkininkavimo praktika**, kurie yra patrauklūs jauniems ūkininkams, nes leidžia ekonomines galimybes derinti su aplinkos apsauga ir socialine atsakomybe.

Kitiems naujų įdomių galimybių teikia inovacijos. Pavyzdžiui, žemės ūkiui, miškininkystei ir visai maisto sistemai didelį potencialą teikia **bioekonomika ir žiediškas** – jie taip pat gali labai padėti mažinti mūsų kritinę priklausomybę. 2025 m. pabaigoje bus pristatyta nauja **Bioekonomikos strategija**, kuria bus siekiama užtikrinti, kad Europos Sąjunga taptų pasauline sparčiai besiplečiančios bioekonomikos rinkos lydere. Turime spartinti biologinių ir žiedinių sprendimų komercializaciją, didinti proveržio biotechnologijų diegimo mastą, išnaudoti atsirandančias rinkos galimybes ir užtaisyti investicijų spragas. Tai bus ypač naudinga ūkininkų bendruomenei, nes suteiks galimybę įvairinti vertės srautus, panaudoti ūkiuose susidarančias liekanas, stiprinti pirminių gamintojų vaidmenį vertės grandinėje ir kurti naujas darbo vietas kaimo vietovėse. Komisija, visų pirma per Maisto ir žemės ūkio organizaciją (FAO), bendradarbiaus su tarptautiniais partneriais, kad drauge nustatytų, kaip tvariai išnaudoti ūkininkams bioekonomikos teikiamas galimybes ne tik Europoje, bet ir visame pasaulyje.

Be viešosios paramos, atlyginti gamtai palankią praktiką taikantiems arba prie jos pereinantiesiems ūkininkams ir suvesti juos su įmonėmis bei investuotojais, turinčiais su tokia praktika susijusių verslo interesų, gali padėti novatoriškos finansavimo priemonės, įskaitant gamtos tikslams skirtą privatųjį ir mišrų (viešąjį ir privatųjį) finansavimą.

Papildomu pajamų šaltiniu jau tampa **anglies kaupimo ūkininkavimas**. Anglies dioksido absorbavimo ir anglies kaupimo ūkininkavimo reglamentu¹⁹ sukurta pirmoji ES masto savanoriška anglies dioksido absorbavimo, anglies kaupimo ūkininkavimo ir anglies saugojimo produktuose sertifikavimo visoje Europoje sistema, o šiuo metu rengiamos sertifikavimo metodikos, padėsiančios patikimai stebėti, pranešti ir tikrinti, kiek anglies dioksido absorbuojama, kiek sumažinamas iš dirvožemio išmetamų teršalų kiekis ir koks teigiamas poveikis daromas biologinei įvairovei. Šios metodikos, kai įmanoma, bus grindžiamos esamomis sistemomis, jau sėkmingai suteikiančiomis ūkininkams papildomų pajamų. Kai jos bus galutinai parengtos, reikėtų skatinti veiksmingai derinti šių savanoriškų kreditų pasiūlą ir paklausą, kad ūkininkams teikiamos galimybės gauti papildomų pajamų būtų kuo geresnės.

Be šios veiklos, Komisija ateityje plėtos **gamtos kreditų** galimybes. Gamtos kreditai yra gamtai palankių veiksmų vienetai, kuriais išreiškiami kiekybiškai įvertinti sertifikuoti aukštos kokybės rezultatai, palankūs gamtai. Tiek ES, tiek tarptautiniu lygmenimis jau esama komercinės veiklos vykdytojų sukurtų sistemų ir vykdomi bandomieji projektai. Jie rodo didelį potencialą ir jais bus galima grįsti tolesnį darbą.

Randasi ir svarbių su **atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamyba** susijusių galimybių. Ši veikla padeda didinti energetinį saugumą ir mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, o ūkininkams ir miškininkams atveria papildomų pajamų ir inovacijų perspektyvų. **Saulės baterijų plokštės ar vėjo jėgaines naudojantys, biodujas gaminantys ir pan.** ūkininkai galėtų ne tik dar labiau padidinti savo energetinį savarankiškumą, bet ir, be kita ko, per energijos bendrijas **tiekti savo energetikos produktus rinkai**.

¹⁹ Reglamentas (ES) 2024/3012.

Pavyzdžiai

Skaitmenizacija (įskaitant dirbtinį intelektą), moksliniai tyrimai ir novatoriškos žemės ūkio technologijos gali iš esmės pakeisti ūkininkavimą ir sumažinti ūkiuose patiriamas išlaidas, taip padėdami didinti pajamas.

- E. prekybos platformos, skaitmeninės rinkodaros priemonės ir elektroninės prekyvietės gali padėti ūkininkams ir kitiems žemės ūkio maisto produktų sistemos subjektams įgyti daugiau klientų ir įvairinti savo pajamų srautus.
- Tikslusis ūkininkavimas ir duomenimis grindžiami sprendimai gali padėti optimizuoti gamybos išteklių naudojimą ir taip padidinti pelningumą.
- Beprecedentė priemonė yra 100 gyvųjų laboratorijų, sukurtų vykdant programos „Europos horizontas“ mokslinių tyrimų ir inovacijų misiją „Europos dirvožemio būklės gerinimas“ ir padedančių ūkininkams gerinti dirvožemio būklę tokiomis aplinkybėmis kaip didelės gamybos išteklių (trąšų) kainos, vandens trūkumas ir kiti ekstremalūs reiškiniai, pavyzdžiui, potvyniai.

Plataus užmojo investicijų darbotvarkės parengimas

Atspariai ir tvariai žemės ūkio maisto produktų sistemai sukurti reikia didelių investicijų, taigi ir **drąsių perėjimo prie tvarios praktikos finansavimo bei su šiuo perėjimu susijusios rizikos mažinimo veiksmų**. Žemės ūkio sektoriuje yra susidaręs didelis finansavimo deficitas. Apskaičiuota, kad 2022 m. jis siekė 62 mlrd. EUR ir buvo daug didesnis nei 2017 m.²⁰ Tačiau gauti paskolą iš banko, finansų įstaigos ar privataus investuotojo, ypač jauniems ūkininkams, sunku. Tai lemia palyginti mažas ūkių dydis, maža arba nepakankamai didelė investicijų grąža, itin svyruojantis pelningumas ir rizika, dėl oro sąlygų ir klimato poveikio neprognozuojama produkcijos apimtis ir jautrumas pokyčiams nepastoviose (pasaulinėse) biržos prekių rinkose.

Pagal BŽŪP bus toliau finansuojamos investicijos į ūkininkavimo sektoriaus konkurencingumo, tvarumo ir atsparumo didinimą. Tai apima ir dažnai palyginti nedideles ūkių lygmens investicijas, ir investicijas į viešąją bei privačiąją infrastruktūrą, reikalingą sektoriui modernizuoti. Esamos priemonės stiprinti vienos kitas galės tik jei ateityje bus naudojamos išmintingiau.

Glaudžiai bendradarbiaudama su instituciniais investuotojais, kaip antai **Europos investicijų banko grupe**, ir su bankų sektoriumi, Komisija stengsis efektyviai naudoti viešąjį finansavimą bei investicijas ir pritraukti privataus kapitalo bei mažinti su juo susijusią riziką.

Šiuo tikslu Komisija, siekdama spartinti žemės ūkio maisto produktų grandinės pertvarką, išnagrinės galimybes sukurti pirminiams gamintojams skirtas rizikos draudimo sistemas ir galimybę, siekiant **pritraukti investicijų į mažąsias ir vidutines žemės ūkio ir maisto tvarkymo įmones**, pasitelkti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes.

Verslumo skatinimas: nauja kartų kaitos strategija

Tai, ar 2040 m. Europoje bus užtikrintas apsirūpinimo maistu savarankiškumas, priklauso nuo šiandienos jaunųjų ir naujų ūkininkų.

²⁰ Europos Komisija ir Europos investicijų bankas. „Financing gap in the EU agricultural and agri-food sectors“, „FI Compass“, 2023.

Viena iš būtinų žemės ūkio sektoriaus patrauklumo didėjimo sąlygų yra būtinybė **įveikti pagrindines kartų kaitos kliūtis**, susijusias visų pirma su žemės naudojimo, investavimo, įgūdžių ugdymo ir kt. galimybėmis. Savo teritorijose pasilikti ir ūkininkauti norinčių jaunųjų ūkininkų įsikūrimui gali būti taikoma teisė pasilikti.

Tačiau šios atsakomybės negalima užkrauti vien BŽŪP. Tikra kartų kaita gali būti paskatinta tik įtraukiant visą visuomenę ir derinant skirtingas politikos priemones, apimančias įvairias taikymo ir atsakomybės sritis, kurių daugelis priklauso nacionalinei ir regioninei kompetencijai.

Glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, Europos Parlamentu ir pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais, Komisija vadovaus pastangoms 2025 m. pateikti **kartų kaitos strategiją**. Šioje strategijoje bus **pateikta rekomendacijų** dėl atsakomųjų politikos veiksmų ir priemonių, kurių reikia imtis tiek ES, tiek nacionaliniu ir (arba) regioniniu lygmenimis.

Didėjanti konkurencija dėl derlingos **žemės** naudojimo ir klimato kaitos padariniai riboja tokios žemės prieinamumą ir tai stumia ūkininkų bendruomenę, ypač naujus šio sektoriaus subjektus, į sunkią padėtį. Daugelį aspektų, kurių dauguma priklauso nacionalinei kompetencijai, apima žemės politika. Ją plėtojant turėtų būti apsvarstomos žemės nuosavybės judumo ir perdavimo sąlygos, taip pat žemės užėmimo poveikio švelninimo principai, tuo tikslu remiantis geraisiais kai kurių valstybių narių žemės nuosavybės judumo sistemų pavyzdžiais. Lygiai taip pat svarbu užtikrinti žemės planavimo ir pirkimo skaidrumą. Valstybės narės gali sukurti ir į nacionalinius priemonių rinkinius įtraukti stiprius kartų kaitą palengvinančius svertus, kaip antai **išėjimo į pensiją sistemas ir mokesčių paskatas**.

Reaguodama į Europos Parlamento prašymą ir laikydamasi strateginio dialogo dalyvių rekomendacijos, Europos Komisija sieks sukurti **ES žemės ūkio paskirties žemės stebėjimo centrą**²¹. Didinsime skaidrumą ir bendradarbiavimą tokiose srityse kaip sandoriai dėl žemės ir žemės naudojimo teisių perdavimas, kainų tendencijos ir elgesys rinkoje, žemės naudojimo keitimas, taip pat žemės ūkio paskirties žemės ir natūralios žemės praradimas. Šis stebėjimo centras taip pat padės valstybėms narėms priimti pagrįstus sprendimus dėl savo žemės ūkio paskirties žemės rinkų reguliavimo. Užtikrinus didesnę rinkos pokyčių skaidrumą ir glaudesnę bendradarbiavimą visoje ES, bus lengviau tenkinti teisėtus žemės ūkio politikos interesus paisant bendrosios rinkos laisvių.

3.2. Pasaulinių iššūkių akivaizdoje konkurencingas ir atsparus sektorius

Glaudžiais tarpusavio ryšiais susijusiame pasaulyje, kuriame ES yra ir didžiausia žemės ūkio maisto produktų eksportuotoja, ir viena iš didžiausių importuotojų, tai, kaip mes gaminame ir vartojame žemės ūkio produktus ir kaip jais prekiaujame, daro didelį poveikį mūsų santykiams su trečiosiomis valstybėmis²².

Pagrindiniai apsirūpinimo maistu nesaugumo veiksniai yra karai ir konfliktai. Ir atvirkščiai, apsirūpinimo maistu nesaugumas gali lemti nestabilumą, o kintant pasaulio

²¹ *Bandomasis projektas 08 25 01 – ES žemės ūkio paskirties žemės, kontrolės ir prieigos prie žemės ūkio paskirties žemės stebėjimo centras* (2024 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl 2025 finansinių metų Europos Sąjungos bendrojo biudžeto projekto, P10TA(2024)0050).

²² 2023 m. ES žemės ūkio maisto produktų eksporto vertė siekė 230 mlrd. EUR (9 proc. viso eksporto), o šių produktų importo vertė – 160 mlrd. EUR (6 proc. viso importo). Tai lėmė 70 mlrd. EUR prekybos perteklių. Šaltinis: Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas. „[Monitoring EU agri-food trade. Developments in 2023](#)“, 2024 m. kovo mėn.

tvarkai maistas naudojamas kaip ginklas. Mūsų prekybos partneriai imasi vienašalių į mūsų pagrindinius sektorius nutaikytų veiksmų, mūsų eksportui vis dar kyla kliūčių, o pasaulinėms tiekimo grandinėms gresia iškraipymų rizika. ES siekis užtikrinti aukštus pasaulinius standartus, padedančius ginti visuotinius aplinkos apsaugos, žmonių sveikatos, gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir maisto saugos tikslus, dažnai laikomas prekybos kliuviniu. Be to, ES ūkininkai vis labiau nerimauja dėl nesąžiningos pasaulinės konkurencijos ir abipusiškumo stokos.

Tačiau šie iššūkiai nesukliudys Sąjungai, be kita ko, įgyvendinant investicijų strategiją „Global Gateway“, toliau stiprinti ryšius su daugeliu to norinčių partnerių. **Pasaulinis apsirūpinimo maistu saugumas ir Europos apsirūpinimo maistu savarankiškumas ir toliau bus neatsiejama bendros ES saugumo, konkurencingumo ir tvarumo darbotvarkės dalis.** Pasauliui susiduriant su aukšto bado lygio, didelio maisto stygiaus ir maisto kainų didėjimo problemomis, ES, teikdama humanitarinę pagalbą ir laikydamasi tarptautinės humanitarinės teisės, toliau remis trečiųjų valstybių pastangas užsitikrinti apsirūpinimo maistu savarankiškumą, atsparumą ir tvarumą ir užtikrins, kad visi, įskaitant pažeidžiamiausius asmenis, galėtų gauti saugaus, kokybiško ir maistingo maisto.

Tiekimo grandinių įvairinimas ir pokyčiams palankaus atsparumo didinimas

M. Draghi žodžiais tariant, pasaulyje, kuriame tvyro geopolitinė ir geoekonominė įtampa, **priklausomybė tampa silpnybe**²³. ES apsirūpinimo maistu savarankiškumas šiuo metu labai priklauso nuo gamybos išteklių, pavyzdžiui, trąšų, pašarų ir energijos, importo, o šis paprastai vykdomas iš geografiškai koncentruotų regionų. **Todėl labai svarbu mažinti šią strateginę priklausomybę ir tiekimo grandinėms kylančią riziką**, kartu remiant perėjimą prie švarios ir išteklius vis efektyviau naudojančios mažo anglies dioksido pėdsako ekonomikos²⁴.

Kalbant apie svarbiausias priklausomybes nuo importo, paminėtinas **baltymų tiekimą**, kuris Sąjungoje labai priklauso nuo kokybiškų baltymų importo iš nedaugelio kilmės šalių, todėl mūsų maisto sistema yra jautri svyravimams pasaulinėje rinkoje ir patiria tvarumo riziką²⁵. Turime apsvarstyti tiek baltymų gamybos, tiek jų vartojimo ES būdą. Todėl Komisija **parengs išsamų** šių problemų sprendimo **planą**, kuriame bus numatyta politikos, mokslinių tyrimų ir praktinių vietos veiksmų, padėsiančių kurti savarankiškesnę ir tvaresnę ES baltymų sistemą, kartu įvairinant importą.

Kita svarbi priklausomybė yra priklausomybė nuo **importuojamų žaliavų ir trąšų**, būtinų maisto produktų gamybai ir saugumui. Vis daugiau jų importuojama vos iš kelių kilmės šalių. Tai ypač pasakytina apie karbamidą – apie 88 proc. į ES importuojamo karbamido tiekia keturios šalys²⁶. Šios priklausomybės sumažinimas duotų daugiapopos naudos, nes: i) paskatintų trąšas gaminti vietoje ir taip padidintų **Europos švarios pramonės konkurencingumą**; ii) padėtų užtikrinti patikimą tiekimą ir stabilias kainas

²³ Draghi, M. „[Europos konkurencingumo ateitis](#). A dalis. Europos konkurencingumo strategija“, 2024 m. rugsėjo mėn., p. 15.

²⁴ Ispanijos nacionalinė prognozavimo ir strategijų rengimo tarnyba. „[Resilient EU 2030. A future-oriented approach to reinforce the EU's Open Strategic Autonomy and Global Leadership](#)“, 2023.

²⁵ Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas. „[Protein supply and demand](#)“, 2024 m. rugsėjo mėn.

²⁶ 38 proc. importuojamo karbamido tiekia Egiptas, 33 proc. – Rusija ir Baltarusija, o 19 proc. – Alžyras. Šaltinis: Europos Komisijos Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinio direktorato tinklalapis https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/overviews/market-observatories/fertilisers_en (žiūrėta 2025 m. vasario mėn.).

ūkininkams; iii) paskatintų pradėti efektyviai naudoti mažo anglies dioksido pėdsako trąšas ir perdirbtas maisto medžiagas, kaip antai RENURE ir tinkamai apdorotą degazuotąjį substratą, o tai būtų naudinga **aplinkai ir klimatui**.

Ateityje įvyksianti ES plėtra suteiks galimybių didinti ES atsparumą išlaikant ir didinant tiek esamų, tiek būsimų valstybių narių gamybos ir eksporto pajėgumus ir taip stiprinant ES strateginį savarankiškumą bei įtaką pasaulinės prekybos žemės ūkio maisto produktais srityje. Tačiau kils ir tam tikrų atidžiai apsvarstytinų sunkumų, visų pirma susijusių su poveikiu ES ūkininkams. Norint pasinaudoti plėtros teikiamomis galimybėmis, bus labai svarbu pasirengti šiems ūkininkams kilsiantiems sunkumams ir juos įveikti. Tai, be kita ko, galėtų palengvinti laipsnišką šalių kandidačių integraciją į bendrąją rinką tuo metu, kai jos dės pastangas tapti visateisėmis ES narėmis.

Pastangos užtikrinti sąžiningesnę pasaulinę konkurenciją

Užtikrinti **vienodesnes veikimo pasaulinėje arenoje sąlygas** Sąjunga sieks toliau nurodytomis dviem viena nuo kitos neatsiejamomis priemonėmis.

(a) Pasaulinis ir dvišalis bendradarbiavimas

Atsižvelgiant į dabartinį geopolitinį kontekstą, akivaizdu, kad **pasiekti pasaulinį sutarimą dėl ūkininkavimo ir maisto standartų bus vis sunkiau**.

Tačiau ES ir toliau, laikydamasi Europos komandos principo, bendradarbiaus su savo partneriais ir pagrindinėmis tarptautinėmis organizacijomis, siekdama užtikrinti griežtesnį tarptautiniu mastu sutartų įsipareigojimų įgyvendinimą ir paskatinti didinti užmojus, susijusius su pasaulinių tvarių maisto sistemų sukūrimu vadovaujantis 2030 m. darbotvarke ir darnaus vystymosi tikslais. Pirmenybė bus teikiama pastangoms paskatinti tarptautines standartus nustatančias organizacijas sugriežtinti pasaulinius standartus, susijusius su sąžiningai konkurencijai užtikrinti itin svarbiomis sritimis, visų pirma augalų apsaugos produktais ir gyvūnų gerove. **2025 m. Komisija valstybėms narėms pristatys toliau plėtotiną veiklos, skirtos abipusiškumui stiprinti, koncepciją**. Antra, Sąjunga, bendradarbiaudama su FAO ir savo tarptautiniais partneriais, skatins suformuoti bendrą požiūrį, leidžiantį pasauliniu mastu atlikti palyginamus ir sąžiningus maisto produktų gamybos tvarumo aspektų vertinimus. Tai papildys ES darbą, susijusį su tvarumo lyginamųjų rodiklių nustatymu.

ES ryžtingiau skatins ir strategiškai gins **ES produktų eksportą**, užtikrindama, kad įgyvendinamos prekybos lengvinimo priemonės (pavyzdžiui, išankstinis įtraukimas į sąrašą) duotų naudos trečiosioms valstybėms, su sąlyga, kad jos panašias priemones taikys ES. Stiprinsime savo **ekonominę su žemės ūkio maisto produktais susijusią diplomatiją** ir vykdysime daugiau specialių aukšto lygio misijų.

Dvišaliu lygmeniu bus stiprinami esami dvišaliai dialogai žemės ūkio politikos klausimais ir mezgami **nauji dialogai dėl žemės ūkio maisto produktų politikos srities partnerystės** su pagrindiniais dvišaliais, regioniniais ir žemyniniais partneriais. Šiame kontekste svarbių galimybių atveria strateginės ir visapusiškos partnerystės ryšiai su pietinėmis kaimyninėmis šalimis ir būsimas naujas Viduržemio jūros regiono paktas. ES taip pat išnaudos visas dvišalių derybų ir susitarimų dėl laisvosios prekybos galimybes. Ir toliau bus ginami Europos ūkininkų interesai. Nustatydama tikslingesnius ir veiksmingesnius konkrečioms šalims skirtus prioritetus ir veiksmus, kai tinkama, susijusius su konkrečiais veiklos sektoriais, ES gerins prekybos ir darnaus vystymosi

skyrių (nuostatų) ir tvarių maisto sistemų skyrių įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą. Per partnerystės dialogus ypač daug dėmesio skirsime galimam ES reguliavimo politikos poveikiui vietos žemės ūkio maisto produktų sistemoms ir užtikrinsime su žemės ūkiu, aplinka, klimatu ir sveikata susijusios ES vidaus ir išorės politikos derėjimą.

(b) Žemės ūkio maisto produktų sektoriaus konkurencingumui užtikrinti skirta Sąjungos sistema

Tuo pat metu Sąjunga savo viduje užtikrins, kad plataus užmojo ES standartai nelemtų ekonominio, aplinkosauginio ir socialinio nutekėjimo ir kad Europos žemės ūkio maisto produktų sektorius neatsidurtų nepalankioje konkurencinėje padėtyje nesant reikiamo abipusiškumo. Šiuo tikslu ES, kaip nurodyta Konkurencingumo kelrodžio komunikate, **nuosekliai vykdys savo politikos poveikio MVĮ ir konkurencingumo patikras**, per kurias bus metodiškai vertinamas Sąjungos taisyklių poveikis ES ūkininkams ir žemės ūkio maisto produktų MVĮ, taip pat prekybai ir nutekėjimo rizikai. Ji taip pat nuodugniai tirs, kokią poveikį ES ūkininkams ir pasauliniam tvarumui padarytų laisvosios prekybos susitarimai, dėl kurių deramasi.

Siekdama užtikrinti, kad būtų atsižvelgiama į ES susirūpinimą dėl gyvūnų gerovės ir aplinkos apsaugos, ir puoselėti ES moralines vertybes, kaip to reikalauja visuomenė, Komisija sieks, laikydamasi tarptautinių taisyklių, **labiau suderinti importuojamiems produktams taikomus gamybos standartus, visų pirma susijusius su pesticidais ir gyvūnų gerove.**

Šiuo tikslu Komisija nustatys principą, **kad dėl su sveikata ir aplinka susijusių priežasčių Europos Sąjungoje uždrausti pavojingiausi pesticidai negali į ją grįžti su importuojamais produktais.** Siekdama pažangos šioje srityje, Komisija 2025 m. pradės poveikio vertinimą, kurį atliekant bus apsvarstytas poveikis ES konkurencinei padėčiai bei tarptautiniai padariniai, ir, jei tikslinga, pasiūlys taikomos teisinės sistemos pakeitimų. Ji taip pat įvertins ES uždraustų pavojingųjų cheminių medžiagų, įskaitant pesticidus, eksporto problemą²⁷.

Dar vienas nediskutuotinas Sąjungos importo politikos elementas yra **maisto bei pašarų sauga ir gyvūnų bei augalų sveikata.** ES produktų standartai yra aukščiausi pasaulyje ir padeda užtikrinti, kad visi importuojami žemės ūkio maisto produktai būtų saugūs. Komisija pasirūpins atitinkamų maisto saugos teisės aktų tinkamu įgyvendinimu ir vykdymo užtikrinimu. Bus **įsteigta speciali** Komisijos ir valstybių narių ekspertinės žinias bei pajėgas sutelksianti **darbo grupė.** Ji padės gerokai suintensyvinti atsakomuosius Sąjungos veiksmus, būtent **dar labiau sugriežtinti importo kontrolę, be kita ko, smarkiai sustiprinti kontrolę vietoje.**

Gyvūnų gerovės srityje Komisija užtikrins, kad būsimuose pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų būtų numatyta tiek ES pagamintiems, tiek iš trečiųjų valstybių importuojamiems produktams taikyti tuos pačius standartus ir kad tais pasiūlymais būtų sprendžiami su vykdymo užtikrinimu susiję ir ES piliečiams rūpimi klausimai. Proga tai padaryti (užtikrinant atitiktį PPO reikalavimams ir remiantis poveikio vertinimu) suteiks tikslinė **gyvūnų gerovės teisės aktų** peržiūra.

²⁷ Europos Komisija (2020). „Cheminių medžiagų strategija tvarumui užtikrinti. Aplinkos be toksinių medžiagų kūrimas“, COM(2020) 667 final.

Tada, kai mūsų prekybos partneriai imsis nesąžiningos konkurencijos priemonių arba vienašalių veiksmų, neteisėtai nutaikytų į visos Sąjungos arba, siekiant skaldyti Sąjungos vienybę, į atskirų valstybių narių žemės ūkio maisto produktų sektorių, ES taikys visas turimas apsaugos priemones. 2025 m. Sąjunga parengs ES žemės ūkio maisto produktų sektoriui skirtą plataus užmojo **apsaugos priemonę „Vienybė“**. Tais atvejais, kai ES nepriklausančios šalys imsis ekonominės prievartos prieš ES ar jos valstybes nares, Sąjunga žemės ūkio maisto produktų sektorių saugos visomis turimomis priemonėmis, be kita ko, kai tikslinga, taikys savarankiškas PPO arba ES priemones, kaip antai Kovos su ekonomine prievarta priemonę.

Bendradarbiaudama su Europos investicijų banku, Komisija taip pat sieks teikti **eksporto kreditus**, padedančius mažinti Sąjungos žemės ūkio maisto produktų sektoriui kylančią su eksportu susijusią riziką.

Šiame kontekste svarbų vaidmenį atliks kitoje daugiametėje finansinėje programoje, kaip paskelbta, numatysimas su ES ir MERCOSUR susitarimu susijęs 1 mlrd. EUR rezervas.

Be to, Komisija stengsis didinti pažeidžiamų sektorių, kaip antai gyvulių sektoriaus, konkurencingumą ir atsparumą, pateiks **supaprastinimo dokumentų rinkinį**, padėsiantį didinti ES ūkininkų konkurencingumą, kartu užtikrinant, kad būtų toliau prisidedama prie visuomeninių tikslų, pasiūlys **atsižvelgiant į sektorių ypatumus ir bendrosios rinkos taisykles išplėsti reikalavimų ženklinti produktus kilmės šalies nuoroda taikymo sritį** ir stiprins **produktų populiarinimo politiką**.

Žemės ūkio maisto produktų sektoriaus parengties užtikrinimas ir apsaugojimas nuo rizikos

Niunisto pranešime²⁸ nurodoma, kad *[t]am, kad ne tik išgyventume, bet ir klestėtume šioje naujoje realybėje, turime geriau pasirengti*. Ši nauja realybė kupina didelių sukrėtimų – nuo pandemijos, Rusijos agresijos karo ir rinkos sutrikimų iki gyvūnų bei augalų ligų ir trapios geopolitinės padėties. Be to, dažnėja anksčiau palyginti reti ekstremalūs meteorologiniai reiškiniai ir keičiasi kritulių tendencijos.

Daugelis iš šių krizių pirmiausia paveikia ūkininkus. Daugėjant pavojų, grėsmių ir neaiškumų, būtina parengti plataus užmojo **Europos rizikos ir krizių valdymo strategiją**, kuria, **siekiant geriau ES lygmeniu valdyti riziką ir krizes, būtų peržiūrėtos ir sustiprintos esamos priemonės**.

Pirma, bus stiprinamos ūkininkų paskatos mažinti savo pažeidžiamumą ir jiems kylančią riziką, atliekant reikiamus pritaikymus ūkių lygmeniu, taip pat jų paskatos dalytis rizika (pavyzdžiui, per gamintojų organizacijas ar kooperatyvus). Kad ES žemės ūkis būtų atsparus klimato kaitos poveikiui, turi būti taikoma **prie vietos, regioninių ir nacionalinių poreikių pritaikyta politika**, kuria būtų remiama žemės ūkio praktika ir intervencinės priemonės, padedančios parengti vietos žemės ūkio gamybą būsimoms klimato sąlygoms.

Remiantis patirtimi, susijusia su pastaraisiais metais vykdytomis iniciatyvomis²⁹, reikia imtis papildomų veiksmų. Svarbų vaidmenį atliks būsimas **Europos prisitaikymo prie klimato kaitos planas** ir būsima **Hidrologinio atsparumo strategija**. Jais visų pirma bus remiami valstybių narių pasirengimo bei planavimo veiksmai ir mažinama

²⁸ Niunisto, S. „Safer together – Strengthening Europe’s Civilian and Military Preparedness and Readiness“, 2024, p. 4.

²⁹ ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategija, Komunikatu dėl su klimatu susijusios rizikos valdymo ir BŽŪP.

energetikos, transporto ir kitai infrastruktūrai, vandeniui, maistui ir žemei miestuose ir kaimo vietovėse klimato kaitos keliama rizika bei daromas poveikis.

Pagal būsimą BŽŪP bus tikslingiau remiamos priemonės ir investicijos, padedančios didinti žemės ūkio sektorius atsparumą kintančioms sąlygoms. Tais atvejais, kai dabartinė gamyba ilguoju laikotarpiu nebus tvari, reikės didesnių transformacinių pokyčių, kuriuos užtikrinti gali, pavyzdžiui, naujos vietos strategijos ar moksliniai tyrimai ir inovacijos, įskaitant naujus genomikos metodus, leidžiančius išvesti klimato kaitai atsparesnes kultūras.

Antra, būtina imtis plataus užmojo su pasirengimu rizikai, draudimu ir rizikos mažinimu susijusių veiksmų. Šioje srityje bus itin svarbu bendradarbiauti su **Europos investicijų banku**, bankais, draudimo bei perdraudimo bendrovėmis ir vertės grandinės subjektais. Tai turėtų padėti geriau pasiskirstyti riziką ir užtikrinti, kad žemės ūkio draudimas taptų prieinamesnis ir įperkamesnis ūkininkams.

Trečia, Komisija ir valstybės narės turi užtikrinti **su rizikos ir krizių valdymo priemonėmis susijusios politikos derėjimą** ir didesnę lankstumą. Krizių valdymo priemonės turėtų skatinti ūkininkus aktyviai valdyti riziką, o valstybės narės – rengti veiksmingas ir tinkamai pritaikytas rizikos valdymo strategijas.

Be to, reikėtų atidžiai įvertinti **žemės ūkio rezervo veikimą**, siekiant šį rezervą perorientuoti į konkrečias didelio masto krizes, tokias kaip rimti rinkos sutrikimai ir gyvūnų ar augalų sveikatos problemos. Be to, išskirtinės paramos teikimas ūkininkams turėtų būti geriau susietas su tinkamomis rizikos valdymo ir prevencinėmis priemonėmis.

Reaguodama į Niinistō pranešimą, ES turėtų gerinti su apsirūpinimo maistu saugumu susijusių parengtį visoje maisto grandinėje. Veikiant visais valdžios lygmenimis, turėtų būti tęsiama, plėtojama ir su bendru ES krizių valdymu susieta **Europos pasirengimo apsirūpinimo maistu krizėms ir reagavimo į jas mechanizmo** veikla. Atsižvelgiant į būsimą **Sajungos pasirengimo krizėms strategiją**, turėtų būti siekiama pasirengimo veiksmų sinergijos ir didesnio koordinavimo. Be to, būtų galima apsvarstyti naujas žemės ūkiui ir konkretiems maisto produktams skirtas priemones, susijusias su maisto atsargomis, bendrais viešaisiais pirkimais ir skaidrumo didinimu krizių metu. Kaip ir kituose svarbiuose, pavyzdžiui, sveikatos, sektoriuose, įgyvendinant platesnę ES pasirengimo strategiją, turėtų būti rengiami holistiniai nacionalinio ir regioninio lygmenų pasirengimo ir reagavimo planai, apimantys visus visai maisto tiekimo grandinei svarbius aspektus.

Žemės ūkio rinkų atsparumo didinimo rėmimas

Prekybą iškraipantys geopolitiniai įvykiai, pasaulinė konkurencija, ekstremalių klimato reiškinių poveikis ir kintantys vartojimo modeliai lemia netikrumą daugelyje biržos prekių – vyno, grūdų, gyvūninių produktų, alyvuogių aliejaus – rinkų. Komisija atidžiai stebi visas rinkas ir pablogėjus jų padėčiai greitai imasi veiksmų.

Tokių atsakomųjų veiksmų prireikė dėl specifinės padėties vyno sektoriuje, todėl Komisija 2025 m. imsis įgyvendinti Aukšto lygio darbo grupės vyno klausimais rekomendacijas³⁰.

³⁰ Aukšto lygio darbo grupė vyno politikos klausimais. „[Policy Recommendations for the Future of the EU Wine Sector](#)“, 2024 m. gruodžio mėn.

Įvairiems sukrėtimams ir pasaulinei konkurencijai ypač jautrus ES gyvulininkystės sektorius. Aukšti ES standartai verčia ES gyvulių augintojus stengtis pirmauti pasaulyje, tačiau kitur tokios pastangos nededamos, todėl jiems tenka konkuruoti nevienodomis sąlygomis. Be to, tokių standartų laikymasis kainuoja, o rinka ne visada už tai atlygina. **Gyvulininkystė yra ir liks labai svarbi ES žemės ūkiui, konkurencingumui ir sanglaudai.** Tvari gyvulininkystė turi lemiamos reikšmės ES ekonomikai, kaimo vietovių gyvybingumui ir aplinkos bei kaimo kraštovaizdžių išsaugojimui. Tai sektorius, kuriame gali klestėti ir apčiuopiamos naudos duoti inovacijos.

Būtina parengti **ilgalaikę ES gyvulininkystės sektoriaus viziją**, kuria būtų atsižvelgiama į gyvulininkystės įvairovę ir tvarumą visoje Europoje. Siekis apsaugoti šią įvairovę reiškia, kad universalus sprendimas neįmanomas ir vietoj jo reikia ieškoti tikslinių teritorinių šio sektoriaus konkurencingumo ir tvarumo užtikrinimo sprendimų. Didelis postūmis galėtų būti suteiktas sudarius palankias sąlygas kurti pažangios gyvulininkystės grandinę. Komisija imsis **su gyvulininkystės sektoriumi susijusio darbo**, kurio tikslas – parengti politikos strategijas, kuriomis būtų a) nustatyti šiam sektoriui kylantys sunkumai, įskaitant pasaulinę konkurenciją, b) pasiūlyta tinkamų šio sektoriaus rėmimo priemonių ir, kai pagrįsta, abipusiškumo priemonių, c) ieškoma būdų mažinti šio sektoriaus poveikį klimatui ir aplinkai, be kita ko, būdų, taikant daugiau ekstensyviosios gyvulininkystės sistemų, padedančių išsaugoti biologinę įvairovę ir kraštovaizdžius, sukurti vertingą sąsają tarp gyvulininkystės ir aplinkai bei klimatui naudingų pievų išlaikymo, d) skatinamos investicijos, technologinė plėtra ir inovacijos ir e) skatinama kurti tvarius gyvulininkystės modelius.

Biurokratizmo mažinimas siekiant didinti žemės ūkio maisto produktų sektoriaus konkurencingumą

Ūkininkai turėtų būti verslininkai ir tiekėjai, neapkrauti nereikalinga biurokratine ar reglamentavimo našta. Kaip nurodyta Draghi pranešime, pertekliniai reikalavimai ir atskaitomybės pareigos yra ES ekonomikos konkurencingumo ir inovacijų stabdys.

Komisija imsis beprecedenčių supaprastinimo veiksmų³¹, be kita ko, žemės ūkio sektoriuje. Sąjunga neturėtų iki tokių smulkmenų formuoti ūkiuose privalomos taikyti praktikos. Galybė dažnai dėl nacionalinių ir regioninių ypatumų pateisinamų prašymų leisti nukrypti nuo nustatytų įpareigojimų parodė, kad mėginimas tokiam įvairialypiam sektoriui taikyti universalias priemones nėra pats tinkamiausias kelias.

Be to, reikia geriau tarp ūkininkų ir valstybių narių paskirstyti su taisyklių ir reikalavimų įgyvendinimu susijusią naštą ir atlikti esamų ir naujų teisės aktų generalinį testavimą bei su jais susijusias tikrosios padėties patikras. Lygiai taip pat svarbu vengti perteklinio reglamentavimo ir atlikti bendrą poveikio vertinimą.

Konstruktivių supaprastinimo galimybių teikia naujos technologijos. Pavyzdžiui, Žemės stebėjimo palydovai padeda mažinti patikrų vietoje skaičių ir atskaitomybės pareigų naštą, nes teikia tikrąlaikius praktinius ūkių lygmens duomenis. Palydovinių technologijų integravimas leidžia geriau naudoti išteklius, mažinti gamybos sąnaudas ir didinti tvarumą. Todėl su ES kosmoso įrenginiais, t. y. „Copernicus“ ir „Galileo“, susijusios veiklos tęsimas ir plėtojimas toliau skatins supaprastinimą ir konkurencingumą. Padėti sumažinti biurokratizmą galėtų ir dalijimosi duomenimis technologijos, suteikiančios galimybių reikiamą informaciją teikti paprastesniu ir labiau automatizuotu būdu.

³¹ Europos Komisija (2025). „ES konkurencingumo kelrodis“, COM(2025) 30 final.

2025 m. II ketvirtį Komisija pasiūlys išsamų **dabartinės žemės ūkio teisės aktų sistemos supaprastinimo dokumentų rinkinį**, kuriuo bus: i) užtikrintas supaprastinimas ūkiuose ir nustatyti racionalesni reikalavimai, kuriais būtų labiau atsižvelgiama į įvairias situacijas ir ūkininkavimo praktiką (kaip antai ekologinį ūkininkavimą); ii) didinant supaprastintos išmokų tvarkos taikymo mastą, palengvinta parama smulkesniems ir vidutiniams ūkiams; iii) gerinant bei supaprastinant planavimą ir galimybes naudotis dabartinėje daugiametėje finansinėje programoje numatytais finansinėmis priemonėmis, didinamas konkurencingumas; iv) valstybėms narėms suteikta daugiau su strateginių planų valdymu susijusio lankstumo.

Be to, Komisija sieks 2025 m. pateikti **horizontalųjį teisės aktų supaprastinimo dokumentų rinkinį, apimsiantį priemones**, skirtas užtikrinti prasmingą supaprastinimą kitose nei BŽŪP politikos srityse, darančiose poveikį ūkininkams, maisto bei pašarų įmonėms ir susijusioms administravimo institucijoms. Juo dėmesys bus sutelktas į elementus, padedančius ūkininkams ir maisto bei pašarų įmonėms tapti konkurencingesniems ir atsparesniems, be kita ko, geopolitinių sukrėtimų ir pasaulinės konkurencijos akivaizdoje.

3.3. Žemės ūkio maisto produktų sektoriaus parengimas ateities iššūkiams ir jo darnos su gamta užtikrinimas

Joks kitas sektorius nėra taip priklausomas ir neatsiejamas nuo gamtos bei ekosistemų kaip maisto produktų gamyba. Ilgalaike ūkininkų galimybė gaminti maisto produktus ir būti atspariems priklauso nuo ekosistemų atsparumo, dirvožemio kokybės išlaikymo, kovos su kenkėjais ir ligomis, augalų apdulkinimo, vandens kokybės ir prieinamumo, oro švaros ir klimato sąlygų. ES yra nusistačiusi tikslą iki 2050 m. neutralizuoti savo poveikį klimatui, taip pat kovoti su aplinkos būklės blogėjimu ir pasiekti, kad ji pradėtų gerėti. Žemės ūkio maisto produktų sektorius gali svariai prisidėti prie šio tikslo ir iš to gauti naudos.

Kita vertus, vykdant ekologinę pertvarką reikia atidžiai atsižvelgti į ekonominius ir įgyvendinimo sunkumus, taip pat į būtinybę užtikrinti, kad pertvarka būtų socialiai teisinga. Taip pat reikia pripažinti ūkininkavimo specifiką: žemės ūkis visada darys tam tikrą poveikį gamtos ištekliais ir jį švelninti, kitaip nei kituose ekonomikos sektoriuose, bus galima tik ribotai. Be to, padėtis skirtinguose regionuose ir teritorijose labai nevienoda. Tai savaime prašosi tinkamai pritaikytų tikslinių, be kita ko, gamtos procesais pagrįstų, sprendimų.

Konkurencingumą didinantis priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas

Žemės ūkio veikla gali padėti absorbuoti anglies dioksidą iš atmosferos į dirvožemį ir biomasę; daugeliu atvejų ši veikla taip pat didina maisto produktų gamybos atsparumą kenksmingam su klimatu susijusiam poveikiui ir taip padeda didinti apsirūpinimo maistu saugumą. Kad būtų pasiektas platesnis tikslas **iki 2050 m. neutralizuoti ES poveikį klimatui ir užtikrinti jos atsparumą**, prie išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo turi prisidėti visi sektoriai, todėl labai svarbu klimato politikos veiksmus vykdyti ir žemės ūkio maisto produktų sektoriuje.

Komisija tikisi, kad išmetamųjų teršalų kiekį žemės ūkio sektoriuje pavyks sumažinti tiek, kad tai atitiktų ES 2030 metams nusistatytą klimato srities tikslą. Tuo remdamasi, Komisija apsvaistys, kaip žemės ūkio sektorius galėtų prisidėti prie ES 2040 metams nusistatyto klimato srities tikslo. Tai darydama, ji atsižvelgs į **šio sektoriaus ypatumus**,

itin daug dėmesio skirs jo konkurencingumui ir būtinybei užtikrinti apsirūpinimo maistu saugumą bei stiprinti bioekonomiką ir palaikys dialogą su šiuo sektoriumi ir valstybėmis narėmis. Tokio paties principo bus laikomasi peržiūrint atitinkamus teisės aktus, kuriais reglamentuojamas ŠESD išmetimas ir absorbavimas žemės ūkio ir žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės sektoriuose.

Dar labiau sumažinti žemės ūkio sektoriuje išmetamą teršalų kiekį, kartu didinant žemėje, dirvožemyje ir miškuose absorbuojamo anglies dioksido kiekį, gali padėti **veiksminga atlygi už gerąją praktiką numatanti politika ir prie konkrečių poreikių pritaikyti metodai.** Siekiant spręsti išliekančią gyvulininkystės sektoriuje išmetamą teršalų kiekio problemą, bus, remiantis rekomendacijomis, parengtomis vykdant su gyvulininkystės sektoriumi susijusį darbą, toliau plėtojamas specialiai pritaikytų priemonių rinkinys, padedantis remti šio sektoriaus ir regionų pastangas mažinti tą kiekį. Siekti šio tikslo padės ir technologinė, be kita ko, su šėrimo strategijomis susijusi, pažanga. Be to, rengiant būsimą BŽŪP bus įvertinta, kaip geriausia padėti ūkininkams toliau mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, išmetamą vykdant ūkininkavimo ir gyvulininkystės veiklą.

Labai svarbų vaidmenį siekiant 2040 m. klimato srities tikslo ir aplinkos apsaugos tikslo atlieka ir maisto bei gėrimų pramonė, taip pat mažmeninės prekybos sektorius. Norint maisto sistemoje ir visoje bioekonomikoje realizuoti inovacijų galimybes ir ES piliečiams tiekti sveiką, įperkamą ir tvarų maistą, turėtų būti nustatyta aiški politika ir paskatos.

Skatinimas siekti tvarumo

Aplinkosauginis tvarumas vis dažniau yra leidimo ūkininkauti garantas. Gamtos ir klimato apsaugos teikiamos galimybės gali tapti **konstruktyvios** Europos žemės ūkio **darbotvarkės** pagrindu. Darbas su gamta užtikrina, kad ūkininkavimas išliktų patvarus ir ateityje. Pamažu jau imamasi veiksmų siekiant šiai veiklai pritraukti lėšų iš privačiojo sektoriaus ir reikėtų nuodugniau apsvarstyti galimybę tokias lėšas naudoti kaip pajamų šaltinį, papildantį viešąją paramą. Anglies dioksido absorbavimo ir anglies kaupimo ūkininkavimo sertifikavimo sistema padės geriau ES mastu suderinti anglies dioksido absorbavimo, anglies kaupimo ūkininkavimo ir anglies dioksido saugojimo metodus. Būsimos suderintos anglies dioksido absorbavimo ir anglies kaupimo ūkininkavimo metodikos ir tikrinimo taisyklės suteiks daugiau aiškumo šioje srityje.

Tačiau pastaraisiais metais Europos ūkiams skirtų **tvarumo standartų, sertifikatų ir atskaitomybės reikalavimų labai daugėja.** Juos nustato įvairūs tiek viešojo, tiek privačiojo sektorių subjektai, organizacijos ir institucijos. Šiomis skirtingomis metodikomis ir atskaitomybės reikalavimais, apimančiais įvairius su tvarumu susijusius aspektus, sukuriama fragmentuota aplinka, kurioje standartai neatitinka vieni kitų, iniciatyvų neįmanoma palyginti ir siunčiami klaidinantys signalai, kokios krypties reikėtų laikytis. Tai lemia dideles operacijų išlaidas, trikdo ūkininkus ir kelia ekomanipuliavimo riziką.

Siekdama spręsti šią problemą, Komisija ne tik supaprastins ir racionalizuos ES reikalavimus, bet ir parengs bei laipsniškai įves **savanorišką ūkių tvarumui vertinti skirtą lyginamosios analizės sistemą,** taip užtikrindama, kad supaprastinimo ir lyginamosios analizės veiksmai papildytų vieni kitus. Panašūs lyginamosios analizės metodai galėtų būti kuriami kartu su visu žemės ūkio maisto produktų sektoriumi ir taikomi jam visam, be kita ko, siekiant padėti vartotojams pasirinkti.

Lyginamosios analizės pavyzdys: ūkio tvarumo kelrodis

Ūkio tvarumo kelrodis turėtų būti vieno langelio principu grindžiama priemonė, kuri supaprastintų ūkininkų atskaitomybę ir sumažintų jiems tenkančią administracinę naštą, nes leistų jiems stebėti tvarumo duomenis ir užtikrintų, kad jiems pakaktų juos užregistruoti tik kartą. Antra, ši priemonė padės ūkininkams laipsniškai pereiti prie tvaresnės praktikos ir pritraukti lėšų iš naujų šaltinių. Ji suteiks jiems galimybę tiksliau vertinti savo tvarumo rezultatus bei atlikti lyginamąją jų analizę ir, lengviau dalijantis duomenimis, įrodyti, kad jie teikia ekosistemines paslaugas. Trečia, tikslesnis vertinimas ir geresnė atskaitomybė gali padėti formuoti proporcingą viešąją politiką. Ši savanoriška ūkių tvarumo vertinimo sistema bus rengiama laikantis principo „iš apačios į viršų“, įtraukiant susijusius subjektus ir vadovaujantis vartotojų poreikiais.

Ūkininkavimas ir gamta

Siekiant žemės ūkio ir gamtos darnos, būtina geriau įgyvendinti bei supaprastinti galiojančius teisės aktus ir užtikrinti jų vykdymą, taip pat taikyti paskatas ir naujas rinkos priemones, padedančias skatinti pokyčius.

Be to, kad ūkininkai galėtų ūkininkauti gamtai palankiu būdu ir pasiekti nustatytus tikslus, jiems reikia pažangesnio priemonių rinkinio. Jį turėtų sudaryti tinkamai subalansuotas priemonių derinys, apimantis tikslingesnę viešąją paramą pagal būsimą BŽŪP, investicijas į gamtai palankius sprendimus, daugiau ekonominių paskatų, prie poreikių pritaikytas konsultacijas, teikiamas atsižvelgiant į pažangą mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, ir lankstesnę reglamentavimo aplinką.

Vienas iš pavyzdžių – ES siekis mažinti kenksmingų pesticidų naudojimo mastą. Tai svarbu ilgalaikiam ūkininkavimo patvarumui, gamtai ir sveikatos apsaugai. Tačiau veikliosios medžiagos iš ES rinkos šalinamos greičiau nei jai pateikiami alternatyvūs biologiniai arba novatoriški nedidelės rizikos augalų apsaugos produktai. Jei ši tendencija tęsis, ji gali neigiamai paveikti ES gebėjimą užtikrinti maisto produktų gamybą. Todėl ateityje Komisija kaskart atidžiai apsvarstys, ar tikrai uždrausti tam tikrus pesticidus, jei dar nėra jų alternatyvų, išskyrus atvejus, kai konkretus pesticidas kelia grėsmę žmonių sveikatai arba aplinkai, nuo kurios priklauso žemės ūkio gyvybingumas.

Be to, Komisija į 2025 m. IV ketvirtį pateiksimą supaprastinimo dokumentų rinkinį įtrauks pasiūlymą, kurio tikslas – spartinti biologinės apsaugos priemonių patekimą į ES rinką. Šiame pasiūlyme bus pateikta biologinės kontrolės veikliųjų medžiagų apibrėžtis, suteikta galimybė valstybėms narėms laikinai autorizuoti augalų apsaugos produktus, kurių sudėtyje yra tokių biologinės kontrolės veikliųjų medžiagų, dar tebevykstant jų vertinimui, ir sukurta paspartinta jų patvirtinimo ir autorizacijos procedūra.

Be to, siekiant greitinti rizikos vertinimo procedūras, reikės skirti papildomų išteklių Europos maisto saugos tarnybai (EFSA), kad ji ir toliau atliktų svarbų vaidmenį laiku teikdama skaidrias ir nepriklausomas mokslines rekomendacijas. Tai palengvins novatoriškų augalų apsaugos produktų patekimą į ES rinką ir kartu užtikrins aukštą vartotojų sveikatos ir aplinkos apsaugos lygį.

Būtina ūkininkavimo sąlyga yra ir bus geros būklės dirvožemis. Tačiau Europoje jį alina tokie veiksniai kaip klimato kaita, biologinės įvairovės nykimas, tarša ir tam tikrais atvejais netvarus dirvožemio tvarkymas. Siekdama spręsti šią problemą, Komisija skatins

taikyti ir remis ūkininkavimo praktiką, kuria atkuriamas ar palaikoma gera dirvožemio būklė arba kuria dirvožemio būklė gerinama. Būtina toliau remti ekologinį ūkininkavimą ir būtų galima papildomai skatinti taikyti kitus integruotus metodus. Šiuo tikslu bus labai svarbu teikti nepriklausomas ir **patikimas konsultavimo paslaugas**, kad ūkininkai galėtų remtis geriausiomis tvarkyti dirvožemį ir ūkininkauti padedančiomis žiniomis.

Žemės ūkis labai **priklauso nuo vandens** – augalų, gyvulių ir visų gyvybės formų sveikatai ir gerovei užtikrinti būtinas patikimas ir saugus jo tiekimas. Tačiau vandens ištekliai yra pažeidžiami dėl įvairių iššūkių, įskaitant su žemės ūkiu susijusį vandens ėmimą ir taršą. Dėl klimato kaitos didėja **vandens trūkumas**, todėl Europos Sąjungoje vis aktualesnė vandens stygiaus problema. Klimato kaitos sukelti nepalankūs meteorologiniai reiškiniai kelia didelį pavojų augalininkystei, ypač Pietų Europoje³². Komisija netrukus pateiks **Hidrologinio atsparumo strategiją**, kurioje bus išdėstyti veiksmai, kurių ji imsis reaguodama į būtinybę nedelsiant užtikrinti, kad vanduo būtų naudojamas efektyviau, mažinti vandens taršą ir spręsti problemas, susijusias su pernelyg dideliu vandens ėmimu.

Ypatingą dėmesį reikia skirti pastangoms gerinti **maisto medžiagų valdymą ūkių lygmeniu** ir didinti maisto medžiagų žiedišumą. Pirmenybė turėtų būti teikiama kovai su taršos maisto medžiagomis židiniiais ir integruotų teritorinių metodų skatinimui. Vieni iš pagrindinių aspektų būtų gyvulininkystės srities maisto medžiagų valdymas ir kontrolė siekiant mažinti neigiamą poveikį išorei, ekstensyvinimo rėmimas regionuose, pasižyminčiuose didele gyvulių koncentracija, ir žiedišumo, galinčio padėti mažinti sintetinių trąšų naudojimo mastą, skatinimas. Papildomų diskusijoms naudingų faktų suteiks **2025 m. pabaigoje turimas atlikti Nitratų direktyvos vertinimas**.

3.4. Maisto branginimas ir skatinimas sudaryti tinkamas gyvenimo bei darbo sąlygas gyvybingose kaimo vietovėse

Maistas susieja skirtingose teritorijose ir regionuose gyvenančius žmones. Jis susieja ūkininkus su vartotojais ir urbanistinius centrus su kaimo gyventojais. Ūkininkavimas, žvejyba ir maisto produktų gamyba – veiksniai, leidžiantys kaimo ir pakrančių bendruomenėms išlikti stiprioms ir padedantys pagrindą kitai ekonominei veiklai. Dinamiškose kaimo vietovėse gimsta paskatos gaminti kokybiškus maisto produktus, o ši gamyba savo ruožtu stiprina tų vietovių ekonomiką. Šių maisto ir teritorijos sąsajų puoselėjimas ir kaimo vietovių gaivinimas bus labai svarbūs Europos ūkininkavimo ateičiai.

Tinkamos gyvenimo bei darbo sąlygos visose Europos kaimo ir pakrančių vietovėse

Demografiniai iššūkiai, visų pirma senėjimo bei gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijos, ir **menka kartų kaita** lemia darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimą daugumoje kaimo ir daugelyje pakrančių vietovių visoje Sąjungoje.

Dėl geopolitinės įtampos ypač pažeidžiamos yra ir itin didelį susirūpinimą kelia bei ypatingos paramos reikalauja kaimo vietovės, esančios ES rytiniuose pasienio regionuose, labiausiai paveiktuose Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą. Socialinis ir ekonominis nuosmukis ir vis didesnis gyventojų skaičiaus mažėjimas padarys papildomą poveikį šių regionų, kurių didžiąją dalį sudaro kaimo vietovės, saugumui, o jie yra strategiškai svarbūs ES saugumui.

³² Europos aplinkos agentūra. „Europos klimato rizikos vertinimas“, 2024.

Būtinios kaimo vietovių gyvybingumo ir naujos darbo jėgos pritraukimo į maisto produktų gamybos sektorių sąlygos yra ne tik galimybė naudotis žeme ir gauti kapitalo, bet ir geresnės švietimo paslaugos, kokybiškos darbo vietos ir karjeros galimybės, geresnės judumo galimybės, pagrindinės sveikatos priežiūros paslaugos ir junglumas. Maisto produktų ir pašarų gamyba ES priklauso ir nuo ūkių darbuotojų, kurie neretai yra atvykę iš kitų ES valstybių narių arba trečiųjų valstybių ir pernelyg dažnai dirba nesaugiomis sąlygomis. Šis klausimas turi būti aktyviau nei lig šiol sprendžiamas ir svarstomas formuojant viešąją politiką. Šiuo atžvilgiu svarbus vaidmuo tenka socialiniam dialogui ir kolektyvinėms deryboms, atitinkantiems nacionalinę teisę ir tradicijas.

Ūkininkavimas – teikianti pasitenkinimą, bet ir sunki profesija, kuriai dažnai būdinga profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros stoka, izoliacija ir vienatvė, o tai daugeliu atvejų neigiamai veikia **psichikos sveikatą**. Ūkininkų savižudybės rodikliai kai kuriose valstybėse narėse yra 20 proc. didesni už nacionalinį vidurkį³³. Didinti informuotumą apie psichikos sveikatą ir nelaimingus atsitikimus darbe gali padėti pagal BŽŪP ūkių konsultuojantys subjektai, teikdami konkrečius patarimus ūkininkams. Pavyzdžiui, Airijos institucija „Teagasc“ vykdo įvairią veiklą, kuria aktyviai padeda ūkininkams rūpintis savo psichikos sveikata ir didina jų informuotumą³⁴.

Be BŽŪP, didelį poveikį kaimo vietovėms daro bei socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą didinti padeda ir įvairių kitų sričių, be kita ko, sanglaudos, politika. Sanglaudos politikos indėlis į ekonomikos įvairinimą ir infrastruktūros bei susijusių paslaugų teikimą gali atlikti svarbesnį vaidmenį padedant kaimo vietovėms išlikti patraukliomis vietomis gyventi ūkininkams, jų šeimoms ir kitiems kaimo žmonėms, taip pat skatinti turizmą. Kaimo turizmas turi ypač didelį potencialą duoti ūkininkams papildomų pajamų.

Kad parama būtų veiksminga ir kaimo vietovės pajustų apčiuopiamą poveikį, turi būti toliau didinama sinergija ir papildomumas. Glaudesnis finansavimo priemonių ir sektorių politikos koordinavimas gali prisidėti prie kaimo vietovių plėtros, užtikrindamas kompleksines planavimo ir įgyvendinimo pastangas.

2025 m. Komisija paskelbs **atnaujintą ES kaimo vietovių veiksmų planą**, kuris įsilies į visumą įvairių ES politikos sričių projektų, iniciatyvų ir veiksmų, numatysimų atsižvelgiant į naujus laikotarpio po 2027 m. Europos politikos prioritetus. Bus toliau įgyvendinamas **tinkamumo kaimo vietovėms užtikrinimo principas**, be kita ko, atliekami teritorinio poveikio vertinimai, ir tam skiriama pakankamai išteklių ES lygmeniu. Be to, bus sustiprintas 2021 m. paskelbtas **Kaimo paktas**³⁵, kuriuo sukurta bendradarbiavimo su suinteresuotaisiais subjektais sistema. Šis paktas yra dialogo su pilietine visuomene bei kaimo bendruomenėmis ir jų įtraukimo priemonė, kuria remiamas tiek įgyvendinimas, tiek politinės diskusijos. Komisija taip pat ims papildomų veiksmų, skirtų **kovoti su tiksliniu dezinformacijos skleidimu** kaimo vietovėse.

Daug galimybių kaimo vietovių ekonomikai teikia ir žiedinė ekonomika, visų pirma bioekonomika. Rengdama ilgalaikę kaimo vietovių viziją³⁶, Komisija apskaičiavo, kad toliau plėtojant bioekonomiką iki 2035 m. bus sukurta 400 000, o iki 2050 m. – iki 700 000 naujų aukštos kvalifikacijos darbo vietų daugiausia kaimo vietovėse.

³³ Europos Komisija (2023). *Komunikatas dėl visapusiško požiūrio į psichikos sveikatą* (COM(2023) 298 final).

³⁴ „Teagasc“ ir „Mental Health Ireland“. [„Sowing Seeds of Support: Positive Mental Health Guidance for the Farming Community“](#), 2024.

³⁵ [Kaimo pakto platformos pradinis tinklalapis | Kaimo pakto bendruomenės platforma](#).

³⁶ Europos Komisija (2021). [„Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija: stipresnės, sujungtos, atsparios ir klestinčios kaimo vietovės iki 2040 m.“](#), COM(2021) 345 final.

Bus toliau stiprinamos dalyvaujamosios vietos plėtros priemonės, pavyzdžiui, **iniciatyva LEADER, bendruomenės inicijuotos vietos plėtros priemonė ir kitų formų bendradarbiavimas, kaip antai Pažangiųjų kaimų iniciatyva**, – jos pasirodė esančios efektyvios. Atsižvelgiant į Komisijos išsipareigojimą reaguoti į būtinybę sudaryti visiems Europos Sąjungos piliečiams tinkamas sąlygas pasilikti, bus toliau plėtojama **funkcinių kaimo vietovių** koncepcija, kurios tikslas – spręsti nepakankamo paslaugų prieinamumo ir įperkamumo kaimo gyventojams problemą. Tai aktualu visoms kaimo vietovėms, o ypač svarbu – atokiems regionams ir toms vietovėms, kurių gyventojai neturi galimybės tiesiogiai naudotis miesteliuose ir miestuose teikiamomis paslaugomis. Šiuo atveju svarbus vaidmuo užtikrinant galimybes naudotis paslaugomis ir infrastruktūra tenka mažiems ir vidutinio dydžio miesteliams.

Atokiausi regionai pasižymi ypatumais, dėl kurių jiems reikalinga speciali tikslinė parama. Komisija patvirtina, kad remti atokiausių regionų ūkininkus labai padeda programų POSEI sistema. Remiantis šiuo metu atliekamo jos vertinimo rezultatais, bus apsvarstyta, kaip užtikrinti, kad POSEI garantuotų ilgalaikę atokiausių regionų žemės ūkio sektoriaus ateitį ir toliau padėtų didinti tų regionų apsirūpinimo maistu saugumą ir savarankiškumą, taip pat jų konkurencingumą ir atsparumą.

Siekdama į ūkininkavimo profesiją pritraukti daugiau moterų ir sudaryti sąlygas keistis patirtimi, Komisija sukurs **ūkininkaujančių moterų platformą** – jos narių inicijuojama veikla skatins moterų dalyvavimą ir padės užtikrinti lygias jų galimybes ūkininkavimo sektoriuje. Ši platforma taip pat suteiks galimybę diskutuoti ir keistis gerosios praktikos pavyzdžiais.

Maisto branginimas: itin svarbios ūkininkavimo, teritorijos ir maisto sąsajos atkūrimas ir inovacijų galios išnaudojimas

Per pastaruosius dešimtmečius vartotojų santykis su maistu pasikeitė. Maistas dabar labiau perdirbamas, keičiasi mitybos įpročiai, o tiekimo grandinės tapo ilgesnės ir sudėtingesnės. Be to, labai svarbi išlieka maisto įperkamumo problema, ypač aktuali mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams. Nors ūkininkavimo, maisto ir teritorijos sąsaja susilpnėjo, su maistu susijusių visuomenės lūkesčių kaita atveria galimybių šiam sektoriui. **Todėl labai svarbu grįžti prie šaknų ir atkurti maisto, teritorijos, sezoniškumo, kultūros ir vietos tradicijų sąsają.**

Svarbus vaidmuo šioje pertvarkoje tenka vartotojams. Ūkininkai ir žvejai patiria spaudimą didinti savo veiklos aplinkosauginį veiksmingumą, tačiau rinkos jiems neatlygina už jau padarytą pažangą ir neskatina taikyti papildomos tvarumo užtikrinimo praktikos.

Kad **vartotojai** galėtų priimti pagrįstus sprendimus, jiems **turi būti prieinama patikima informacija**. Siekdama užkirsti kelią nesąžiningos prekybos praktikai, Komisija toliau užtikrins ES vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą. Kad vartotojai gautų tvariems sprendimams priimti reikalingą informaciją, būtina užtikrinti, kad nebūtų naudojami klaidinantys ekologiškumo teiginiai ir nepatikimi tvarumo ženklai.

Maistas – labai svarbi bet kokios diskusijos apie žemės ūkio ir maisto produktų gamybos ateitį Europoje tema. Tačiau, kaip rodo patirtis, tais atvejais, kai maistas susijęs su socialinėmis ir kultūrinėmis tradicijomis, tai ir **jautri** tema. Šiame skyriuje nustatomos sritys, kuriose **Sąjungos veiksmai gali suteikti pridėtinės vertės**,

nepažeisdami su sveikatos politika susijusios nacionalinės ir regioninės kompetencijos ir pasirinkimo laisvės.

Geras galimybes imtis kurti palankią maisto aplinką pasitelkiant bendruomenės iniciatyvas, kaip antai maisto tarybas, skatinančias dialogą apie tai, kaip pasiekti, kad sveikas ir kokybiškas maistas taptų įperkamesnis ir prieinamesnis, dažnai turi **vietos institucijos**. Komisija skatins imtis tokių iniciatyvų nacionaliniu, regioniniu ir (arba) vietos lygmenimis ir sudarys palankias sąlygas valstybėms narėms toliau keistis gerosios praktikos pavyzdžiais. Vienas iš būdų, kuriais prie to gali prisidėti ir Sąjunga, yra tokį dialogą bei sąveiką užtikrinti ir ES lygmeniu.

Todėl **Komisija kasmet surengs dialogą maisto klausimais** su maisto sistemos subjektais, įskaitant vartotojus, pirminius gamintojus, pramonės atstovus, mažmenininkus, valdžios institucijas ir pilietinę visuomenę. Šis dialogas suteiktų galimybę spręsti neatidėliotinus klausimus, tokius kaip maisto produktų sudėties keitimas, duomenų apie su maistu suvartojamas medžiagas rinkimas, maisto įperkamumas ir kt. Šiam dialogui paremti Komisija pradės vadinamųjų itin perdirbtų maisto produktų vartojimo poveikio tyrimą.

Dialogu maisto klausimais taip pat turėtų būti siekiama skatinti keitimąsi geriausios praktikos pavyzdžiais ir stebėti, kaip valstybėse narėse, naudojant ES ir nacionalines priemones, įskaitant socialinę politiką, mokykloms skirtas programas ir pažeidžiamiausiems namų ūkiams skirtus maisto kuponų, sprendžiama maisto nepritekliaus problema.

Be to, Komisija pateiks pasiūlymą dėl teisės akto, kuriuo bus siekiama stiprinti **viešųjų pirkimų** vaidmenį. Vykdamie viešuosius pirkimus turėtų būti laikomasi didžiausios vertės principo, kad Europos ūkininkams, maisto pramonės subjektams ir paslaugų teikėjams būtų atlyginama už įdėtą pastangą užtikrinti kokybę bei tvarumą ir kad būtų suteikta galimybė tokioje veikloje dalyvauti mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVI). Tai gali duoti tinkamą postūmį skatinti vartoti sezoninius vietos produktus ir maisto produktus, pagamintus laikantis aukštų aplinkos apsaugos ir socialinių standartų, be kita ko, ekologiškus produktus ir maisto produktus, kurių tiekimo grandinės trumpesnės. Šiame kontekste strategiškai svarbus išlieka **trumpų maisto tiekimo grandinių** kūrimas, padedantis užtikrinti sąžiningesnes kainas ūkininkams bei žvejams ir gerinti vartotojų galimybes gauti šviežių ir sezoninių produktų.

Be to, Komisija pasiūlys atlikti tikslingą sėkmingos **ES mokykloms skirtos programos** peržiūrą, kurios tikslas – sustiprinti šviečiamąjį šios programos aspektą, užtikrinant, kad jis būtų pritaikytas prie vietos ir regiono poreikių bei tradicijų. Strateginė politikos priemonė ir toliau bus ES **produktų populiarinimo politika**, kuria siekiama didinti vartotojų informuotumą apie ES žemės ūkio ir žvejybos bei akvakultūros produktus ir kokybės sistemas, pavyzdžiui, ES ekologinio ūkininkavimo ženklą. Be to, Komisija toliau stengsis skatinti naudoti **geografinės nuorodas**, kurios yra galinga Europos gamintojams skirta priemonė, padedanti išryškinti jų maisto ir gėrimų produktų vertę, išsaugoti įvairių valstybių narių maisto paveldą ir paskatinti ekonomikos augimą bei darbo vietų kūrimą kaimo vietovėse, kuriose tie gamintojai įsikūrę.

Siekiant sukurti verslo modelius, kurie padėtų sustiprinti visas vertės grandinės grandis ir kartu atsižvelgti į ūkininkų, žvejų, sektoriaus darbuotojų ir vartotojų gerovę, **labai svarbus maisto pramonės indėlis**. Atsižvelgiant į tai, būtina suformuoti visapusišką požiūrį, skatinantį **investuoti į maisto perdirbimo, paskirstymo ir pardavimo veiklos konkurencingumą, inovacijas, atsparumą ir tvarumą, kad būtų užtaisomos esamos**

spragos ir sprendžiamos esamos problemos. Be to, Komisija toliau labai aktyviai remia **ES atsakingos maisto verslo ir rinkodaros praktikos elgesio kodekso** įgyvendinimą ir vertins šio įgyvendinimo rezultatus, o jei šie neatitiks numatyto užmojo, apsvartys, ar reikia imtis tolesnių veiksmų. Siekiant geriau remti maisto perdirbimo MVI ir kurti virtualius inovacijų centrus, turėtų būti sutelktos verslo rėmimo organizacijos.

Šiuo atžvilgiu palankias sąlygas MVI tinklaveikai gali sudaryti Europos klasterių bendradarbiavimo platforma ir būsima Žemės ūkio maisto produktų sektoriaus pertvarkos plano platforma. Ši platforma taip pat palengvins bendrą minėto elgesio kodekso ir žemės ūkio maisto produktų pramonės ekosistemos pertvarkos plano įgyvendinimą.

Kadangi įvairi ir subalansuota mityba gali teigiamai paveikti žmonių gerovę ir sveikatą, svarbu kartu su valstybėmis narėmis tęsti darbą, susijusį su tam tikros maisto produktų reklamos ir rinkodaros praktikos poveikio stebėjimu. Visų pirma reikėtų ištirti poveikį pažeidžiamiausių vartotojų grupių, kaip antai vaikų, sveikatai ir gerovei.

Maisto technologijų, biotechnologijų, biogamybos ir kt. srityse atsiranda **novatoriškų technologijų**. Norint, kad sektorius išliktų konkurencingas, o ES toliau būtų pasaulinė maisto inovacijų srities lyderė, labai svarbu išlaikyti su tokiomis naujomis technologijomis susijusį Europos inovacinį pranašumą. Kita vertus, tam tikros maisto inovacijos kartais laikomos grėsme Europos šalių tradicijoms ir kultūrai. Todėl siekiant užtikrinti galimybę šias inovacijas įvertinti visapusiškai, atsižvelgiant ir į socialinius, etinius, ekonominius, aplinkosauginius ir kultūrinius jų aspektus, reikia šiuo klausimu palaikyti **intensyvesnį dialogą** ir sukaupti daugiau žinių.

Galiausiai vartotojų elgesiui įtaką daro nauji maistui keliami visuomenės lūkesčiai, visų pirma susiję su gyvūnų gerove ir produktų kilme. Šiuos lūkesčius tinkamai palaikant, gali atsiverti naujų galimybių ūkininkams. Siekdama spręsti šį klausimą, Komisija glaudžiai bendraus su ūkininkais, maisto grandinės subjektais ir pilietine visuomene ir tuo remdamasi **pateiks pasiūlymų peržiūrėti dabartinius gyvūnų gerovės teisės aktus**, be kita ko, nustatyti įpareigojimą laipsniškai atsisakyti narvų. Atliekant šią peržiūrą, bus remiamasi naujausiais moksliniais įrodymais ir atsižvelgiama į socialinį bei ekonominį poveikį ūkininkams ir žemės ūkio maisto produktų grandinei. Bus numatyta parama ir tinkami su konkrečiomis rūšimis susiję perėjimo laikotarpiai ir planai. Be to, kad patenkintų visuomenės lūkesčius, Komisija apsvartys tikslinio su **gyvūnų gerove** susijusio ženklavimo galimybę.

Kartu vienas iš svarbiausių ateinančių metų prioritetų bus tolesnės pastangos mažinti **maisto nuostolius ir maisto atliekų kiekį**. Maisto nuostolių ir maisto atliekų kiekio mažinimas ir maisto atliekų panaudojimas ne tik duos naudos ES piliečiams, ūkininkams ir visiems kitiems maisto tiekimo grandinės subjektams, bet ir padidins ES maisto sistemos tvarumą, nes padės efektyviau naudoti išteklius ir prisidės prie apsirūpinimo maistu saugumo.

4. PALANKIOS APLINKOS SUKŪRIMAS: SIEKIS EUROPOS ŽEMĖS ŪKIO MAISTO PRODUKTŲ EKONOMIKĄ GRĮSTI MOKSLINIAIS TYRIMAIS, INOVACIJOMIS, ŽINIOMIS IR ĮGŪDŽIAIS

Skaitmenizacija kaip tolesnės pertvarkos pažangos veiksnys

Skaitmeninė pertvarka vyksta beprecedenčiu tempu ir gali padėti greitai pagerinti ūkių ekonominės veiklos rezultatus ir padidinti jų atsparumą bei tvarumą. Su duomenimis,

gautais iš daiktų interneto ir kitų šaltinių, naudojamos pažangios skaitmeninės technologijos, įskaitant **dirbtinį intelektą**, gali labai pagerinti veiklą, paskatinti inovacijas ir iš esmės pakeisti maisto gamybos būdą, kartu padėdamos rūpintis aplinka, klimatu ir žmonėmis. Tačiau skaitmeninės priemonės žemės ūkyje ir kitose maisto sistemos dalyse diegiamos vangiai. Kelios iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių ūkininkai neišnaudoja visų skaitmenizacijos bangos galimybių, yra manymas, kad tai brangiai kainuos, skaitmeninių įgūdžių ir pasitikėjimo stoka, prie poreikių pritaikytų sprendimų nebuvimas ir junglumo problemos.

Prioritetas bus užtikrinti junglumą kaimo vietovėse, ypač atokiuose regionuose, kartu išnaudojant galimybes, teikiamas alternatyvių junglumo sprendimų ir tinklo paribio kompiuterijos. Be to, labai svarbu investuoti į palankios aplinkos kūrimą, pavyzdžiui, **skaitmeninių įgūdžių ugdymo visą gyvenimą ir konsultavimosi** galimybių užtikrinimą, taip pat **skatinti sprendimų bandymo ir diegimo veiksmus**, kurie gali būti atliekami ir kolektyviai (pavyzdžiui, per kooperatyvus). Būtina dar labiau integruoti ir suderinti **skaitmenines sistemas**, kurias duomenims rinkti naudoja ūkininkai, kiti maisto sistemos subjektai ir valstybės narės. Atsižvelgdama į esamas ir jau vykdomas ES lygmens iniciatyvas, kaip antai bendros Europos žemės ūkio duomenų erdvės iniciatyvą, Komisija laikysis duomenų **rinkimo tik kartą, o naudojimo daug kartų** principo, padedančio mažinti ūkininkams tenkančią atskaitomybės našą.

Siekdama spręsti šiuos uždavinius, **Komisija pateiks ES skaitmeninę žemės ūkio strategiją**, leisiančią pritaikyti ūkininkavimo ir maisto produktų gamybos sektorių prie skaitmeninio amžiaus ir orientuoti jį į ateitį, kartu išvengiant galimų pavojų³⁷.

Žinios, moksliniai tyrimai ir inovacijos kaip pokyčių varomosios jėgos

Naujos **žinios ir inovacijos turi greičiau ir platesniu mastu pasiekti ūkininkus ir kitus maisto sistemos subjektus**, o novatoriškus sprendimus turi būti įmanoma praktiškai taikyti ūkyje ir vietoje. Pradedame ne nuo nulio. Vykdam su dirvožemiu susijusią programos „Europos horizontas“ misiją, yra remiamos ūkininkų pastangos, mokslinius tyrimus ir inovacijas derinant su bandymais ir eksperimentais vietoje, pereiti prie tvaros dirvožemio tvarkymo praktikos. Ši veikla turėtų būti tęsiama, kad iki 2050 m. ES būtų užtikrinta gera dirvožemio būklė.

Inovacijos žengia į priekį ir turėtų būti įsisavinamos. Šalinti kliūtis, trukdančias ūkininkams naudoti daugiau inovacijų, padės, be kita ko, praktika **prieš diegiant** reglamentavimo iniciatyvas, naujas technologijas ar verslo modelius juos išbandyti **bandomosiose** (pavyzdžiui, skaitmeninėms žemės ūkio priemonėms skirtose) **aplinkose, taip pat inovacinių sprendimų viešieji pirkimai**.

Siekiant ūkininkų poreikius atitinkančių rezultatų, turėtų būti didinamas vietiniuose ūkių eksperimentų centruose, pavyzdžiui, gyvosiose laboratorijose, vykdomos žinių ir inovacijų **bendrakūros**, kurioje dalyvauja ūkininkai, mokslininkai, novatoriai ir įmonės, mastas.

Norint veiksmingai nukreipti investicijas, suderinti būsimus prioritetus su mokslo raida ir pasinaudoti naujomis galimybėmis, bus labai svarbu suformuoti **naują strategiją žemės**

³⁷ Barabanova, Y. ir Krzysztofowicz, M. „*Digital Transition: Long-term Implications for EU Farmers and Rural Communities*“, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas, 2023, doi:10.2760/286916, JRC134571.

ūkio, miškininkystės ir kaimo vietovių konkurencingumui didinti skirtą ES požiūrį į mokslinius tyrimus ir inovacijas.

Šiame kontekste, siekiant sutelkti išteklius, specialistus ir mokslinių tyrimų infrastruktūros objektus, bus svarbu toliau stiprinti esamas ir apsvarstyti galimybę megzti naujas viešojo sektoriaus subjektų ir viešojo bei privačiojo sektorių subjektų partnerystes mokslinių tyrimų ir inovacijų klausimais. Šiuo atžvilgiu svarbu stiprinti bendradarbiavimą su Žemės ūkio mokslinių tyrimų nuolatinio komiteto (SCAR). Pasaulinėje arenoje rasti novatoriškų sprendimų, padedančių įveikti pasaulinius uždavinius ir įgyvendinti Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m., padės **tarptautinės partnerystės ir bendradarbiavimo su tarptautinėmis organizacijomis**, kaip antai FAO, WOA, CGIAR ir EBPO, **stiprinimas**.

Siekiant sparčiau kurti klimato kaitai atsparias, išteklius taupančias, maistingas ir didelį derlių duodančias veisles ir taip prisidėti prie ES apsirūpinimo maistu saugumo ir savarankiškumo, svarbu diegti augalų selekcijos inovacijas, be kita ko, taikyti biotechnologines priemones, kaip antai naujus genomikos metodus. Naujais genomikos metodais gali būti gaunami ir mikroorganizmai, darantys teigiamą poveikį žemės ūkio gamybai, pavyzdžiui, mažinantys poreikį naudoti sintetines trąšas.

Norint pasinaudoti šių inovacijų teikiamais pranašumais, Europos Sąjungoje reikia sukurti palankią reglamentavimo sistemą. Tai taip pat leistų užsitikrinti tokias pat sąlygas, kokias užsitikrina vis daugiau trečiųjų valstybių, šiuo metu atitinkamai pritaikančių ar jau pritaikiusių savo teisės aktus. Todėl itin svarbu užbaigti su Komisijos pasiūlymu dėl naujų genomikos metodų susijusių teisėkūros procedūrą ir greitai įgyvendinti šį teisės aktą. Komisija yra pasiryžusi glaudžiai bendradarbiauti su Taryba ir Europos Parlamentu, kad artimiausiu metu rastų perspektyvų kompromisą.

Žemės ūkio žinių ir inovacijų sistemų stiprinimas ir parama konsultavimo veiklai

Naujos vykdančios ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programas sukurtos žinios ir inovacijos turi būti plačiai prieinamos ir taikomos praktikoje. Valstybės narės turi labai stengtis **sustiprinti žemės ūkio žinių ir inovacijų sistemas** ir užtikrinti, kad turimi ištekliai atitiktų įvairesnius šio sektoriaus poreikius, visų pirma jos turi geriau remti ūkininkų pastangas pereiti prie tvirtos praktikos. Šiuo tikslu pagal BŽŪP bus ir toliau teikiama tvirta su žemės ūkio žinių ir inovacijų sistemomis susijusių strategijų įgyvendinimo parama, kurios kartinis akmuo – Europos inovacijų partnerystė AGRI. Be to, BŽŪP skatins imtis papildomų veiksmų, kuriais būtų sustiprintas **nepriklausomų kompetentingų konsultantų** vaidmuo ir užtikrinta **patraukli mokymo pasiūla**, kuria būtų tenkinami visais ūkininko profesinio gyvenimo etapais kylantys poreikiai ir kuri itin gerai atitiktų naujos kartos ūkininkams reikalingų **kitokių įgūdžių paklausą** ir jų karjeros perspektyvas.

Spręsti ūkininkavimo sektoriuje kylančias **įgūdžių trūkumo ir jų pasiūlos bei paklausos neatitikties** problemas numatant ateitį ir specialiai investuojant į aukštos kokybės mokymo ir konsultavimo veiklą bus svarbu, kad ateitų nauja talentingų verslių ūkininkų karta ir būtų sukurta konkurencinga, tvirta ir atspari žemės ūkio ir maisto sistema. Būsima **įgūdžių sąjunga** suteiks naują postūmį strategiškiau pažvelgti į įtraukaus mokymosi ir įgūdžių ugdymo visą gyvenimą poreikį žemės ūkyje ir kuo geriau panaudoti turimas priemones siekiant užtikrinti, kad ūkininkavimas pradėtų būti laikomas patrauklia ir pasitenkinimą teikiančia profesija.

5. IŠVADA

Šiame komunikate išdėstomi Komisijos svarstymai apie žemės ūkio ir maisto produktų gamybos ateitį Europoje. Europos žemės ūkio maisto produktų sektorius turi daug stiprybių ir pirmauja pagal su maisto produktų gamyba susijusius sveikatos, saugos, kokybės, tvarumo ir inovacijų kriterijus. Turime remtis šiomis stiprybėmis. Tačiau dabartinėmis geopolitinėmis aplinkybėmis Sąjunga **turi aktyviau reaguoti** į ūkininkams, žvejams, kitiems kaimo vietovių subjektams ir žemės ūkio maisto produktų sektoriui kylančius iššūkius ir pasirengti ateičiai imdamasi **ryžtingesnių atsakomųjų politikos veiksmų, padedančių didinti mūsų strateginį ir apsirūpinimo maistu savarankiškumą**, kartu siekiant gamtos apsaugos ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslų. Šiuos atsakomuosius politikos veiksmus vienija **bendra vizija, kuria Komisija visą šią kadenciją grįs savo darbą** visose politikos srityse, darančiose poveikį žemės ūkiui ir maisto produktų gamybai.

Šiai vizijai įgyvendinti vien ES lygmens veiksmų nepakanka. Tam reikia, kad atsakomybę iš dabartinės kartos perimtų ir verslininkų, kaimo vietovių saugotojų ir pokyčių skatintojų vaidmens imtųsi naujos ūkininkų, su žemės ūkio maisto produktais susijusios veiklos vykdytojų, gerai informuotų vartotojų ir kaimo bendruomenių kartos. Tam reikia visais valdymo lygmenimis stiprinti dialogą su ES institucijomis, nacionalinėmis, regioninėmis ir vietos valdžios institucijomis ir mūsų tarptautiniais partneriais.

Todėl šiuo komunikatu ir pradedamas toks Komisijos svarstymus dėl tolesnių veiksmų papildysiantis dialogas, sutelktas į keturias prioritetines sritis ir su jomis susijusius įgalinamuosius veiksmus. Daugelis jo apimamų temų yra jautrios ir dėl jų dažnai nelengva pasiekti visuomenės sutarimą. Tai visų pirma pasakytina apie aspektus, susijusius su maistu, gyvulininkyste ir BŽŪP ateitimi. Todėl nubrėžiamos papildomos darbo kryptys, kurių tikslas – glaudžiai bendradarbiaujant su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais ir politikos formuotojais, įsigilinti į šiuos svarbius klausimus ir rasti sprendimų. Patirtis rodo, kad mėginti tokiame įvairialypiam sektoriui taikyti universalius sprendimus nederėtų. Strateginio dialogo dalyviai paragino vietoj to imtis teritorinių ir prie poreikių pritaikytų atsakomųjų veiksmų.

Komisija ragina Europos Parlamentą, Tarybą, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą, Regionų komitetą, socialinius partnerius ir visus suinteresuotuosius subjektus aktyviai prisidėti prie šiame komunikate numatytų iniciatyvų plėtojimo ir įgyvendinimo.